

**NĀKOTNES AUGSTSKOLAS
2030**

**LATVIJAS AUGSTĀKĀS
IZGLĪTĪBAS UN AUGSTSKOLU
ATTĪSTĪBAS NACIONĀLĀ
KONCEPCIJA 2021.–2030.
GADAM**

Saturs

Kopsavilkums	4
Ievads	5
1. Vīzija 2030 un stratēģiskais mērķis 2030	8
1.1. Latvijas augstākās izglītības sistēmas vīzija 2030	8
1.2. Latvijas augstākās izglītības un augstskolu mērķis un uzdevumi 2030.....	8
1.2.1. Stratēģiskais mērķis 2030.....	8
1.2.2. Uzdevumi 2030.....	9
1.2.2.1. Konkurētspējīga tautsaimniecība	9
1.2.2.2. Ilgtspējīga vide	9
1.2.2.3. Noturīga un drošumspējīga sabiedrība.....	9
2. Augstākās izglītības attīstības konceptuālie jautājumi Eiropas Savienībā un Latvijā	12
2.1. Augstākās izglītības attīstības konceptuālie jautājumi Eiropas Savienībā	12
2.1.1. Eiropas Komisijas paziņojums par Eiropas Izglītības telpas izveidi līdz 2025. gadam.....	12
2.1.2. Eiropas augstskolu nākotnes vīzija – <i>Towards a 2030 Vision on the Future of Universities in Europe</i>	13
2.1.3. Romas komunikē 2020	14
2.1.4. Augstskolas bez sienām vīzija 2030. gadam.....	15
2.2. Augstākās izglītības attīstības konceptuālie jautājumi Latvijā.....	16
2.2.1. Nacionālais attīstības plāns 2021.–2027. gadam (NAP 2027).....	16
2.2.2. Izglītības attīstības pamatnostādnes 2021.–2027. gadam “Nākotnes prasmes nākotnes sabiedrībai”	16
2.2.3. Zinātnes, tehnoloģijas attīstības un inovācijas pamatnostādnes 2021.–2027. g. ...	17
2.2.4. Latvijas ilgtspējīgas attīstības stratēģija līdz 2030. gadam	17
2.3. Konceptuālo jautājumu salīdzinājums Eiropas un Latvijas konceptuālajos redzējumos	18
3. Augstākās izglītības izaicinājumi	23
3.1. Augstākās izglītības globālie izaicinājumi	23
3.1.1. Klimata krīze.....	23
3.1.2. Tehnoloģiju attīstība un Covid-19 pandēmijas sekas	23
3.1.3. Augstākā izglītība, zinātne un ģeopolitika	24
3.2. Augstākās izglītības Eiropas Savienības izaicinājumi.....	24
3.2.1. Globālā konkurētspēja	24
3.2.2. Demogrāfiskās ainas maiņa	25
3.2.3. Demokrātijas vērtību krīze.....	25
3.3. Augstākās izglītības Latvijas izaicinājumi	25
3.3.1. Resursu nepietiekamība	26
3.3.2. Demogrāfiskā krīze	26
3.3.3. Sabiedrības neuzticība augstākajai izglītībai un zinātnei.....	26
4. Augstākās izglītības attīstības dimensijas	29
4.1. Akadēmiskā brīvība	29
4.1.1. Kas ir akadēmiskā brīvība.....	29
4.1.2. Kas apdraud akadēmisko brīvību.....	30
4.1.3. Kāpēc sabiedrībai ir nepieciešama akadēmiskā brīvība.....	30
4.1.4. Kā nodrošināt akadēmisko brīvību	31
4.1.5. Akadēmiskā brīvība, demokrātija, augstskolu autonomija un augstskolu pārvaldība.....	31
4.2. Starptautiskā dimensija – internacionalizācija un konkurētspēja	32
4.3. Resursi un infrastruktūra.....	33

4.3.1. Finansējuma nodrošinājums Eiropas vienotajā augstākās izglītības telpā.....	33
4.3.2. Finansējuma apjoma tiesiskais ietvars Latvijā.....	34
4.3.3. Trīs pīlāru modelis un tā nākotne.....	34
4.3.4. Augstākās izglītības finansēšanas nākotne	36
4.3.5. Finansēšanas krīze un tiešsaistes izglītības tirgus.....	37
4.3.6. Augstskolu un koledžu iesaiste mūžizglītībā.....	38
5. Latvijas augstākās izglītības ceļš pēc 2030.....	41
Avoti	43

Kopsavilkums

Latvijas Augstākās izglītības un augstskolu attīstības koncepcijā 2021.–2030. gadam *Nākotnes augstskolas 2030* ir iezīmēti Latvijas augstākās izglītības sistēmas un augstskolu attīstības virzieni, ņemot vērā Latvijas un Eiropas plānošanas dokumentu ietvaru, paredzamos globālos, Eiropas un Latvijas izaicinājumus līdz 2030. gadam, kā arī Latvijas augstākās izglītības un augstskolu attīstības dimensijas. Koncepcijā īpaša uzmanība ir pievērsta akadēmiskās brīvības, internacionalizācijas un starptautiskās konkurētspējas un atbilstošu resursu jautājumiem. Apzinoties to, ka Latvijas valsts neiegulda augstākajā izglītībā nepieciešamo finansējumu, koncepcijā ir izcelta nepieciešamība liberalizēt daļu normatīvo regulējumu, lai Latvijas augstskolas brīvi konkurētu augstākās izglītības starptautiskajā tirgū, īpaši augstākās izglītības starptautiskajā tiešsaistes tirgū. Vienlaikus koncepcijā ir pausta vajadzība jau tagad apzināties to, kāda augstākā izglītība Latvijā ir veidojama ne vien nākamajā desmitgadē, bet arī pēc 2030. gada.

Ievads

Latvijas Augstākās izglītības un augstskolu attīstības koncepciju 2021.–2030. gadam *Nākotnes augstskolas 2030* (turpmāk – *Nākotnes augstskolas 2030* vai Koncepcija) izstrādā Augstākās izglītības padome (AIP) saskaņā ar Augstskolu likuma 70. panta 1. punktu. *Nākotnes augstskolas 2030* ir turpinājums Latvijas Augstākās izglītības un augstskolu attīstības koncepcijai 2013.–2020. gadam ar redzējumu, kā sekmēt ilgtspējīgas Latvijas valsts izaugsmi. Augstskolu tipoloģijas, kā arī iekšējās un ārējās pārvaldības jautājumos tiek saglabāts Latvijas Augstākās izglītības un augstskolu attīstības koncepcijā 2013.–2020. gadam formulētais AIP viedoklis, vienlaikus rēķinoties ar Augstskolu likuma (AL) grozījumiem, kuri stājušies spēkā 2021. gada 16. augustā.

Iezīmējot augstākās izglītības sistēmas attīstības jautājumus, Koncepcijā tiek aplūkotas augstskolas un koledžas kā augstākās izglītības institūcijas (AII) – koledžas tiek uzskatītas par Latvijas augstākās izglītības sistēmas daļu. Augstskolu attīstības jautājumos Koncepcijā ir ievērotas AL sniegtās augstskolu definīcijas, vienlaikus uzsverot nepieciešamību saglabāt koledžu un augstskolu savstarpējo saistību augstākās izglītības sistēmā.

Koncepcija ir vienīgais politikas plānošanas dokuments, kurā tiek aplūkoti tieši Latvijas augstākās izglītības attīstības jautājumi, definējot augstākās izglītības mērķus, nosakot problēmas un piedāvājot risinājumus. Koncepcijā atšķirībā no citiem Latvijas politikas plānošanas dokumentiem augstākās izglītības attīstības jautājumi ir skatīti desmitgades laika posmā, tādējādi sinhronizējot šo dokumentu ar citiem Eiropas augstākās izglītības telpas ietvara redzējumiem.

Struktūra – Koncepcijai ir piecas nodaļas. Pirmajā nodaļā tiek piedāvāta Latvijas augstākās izglītības sistēmas vīzija un attīstības stratēģiskie mērķi. Otrajā nodaļā tiek aplūkoti Eiropas Savienības (ES) un Latvijas augstākās izglītības ietvaru veidojošie plānošanas dokumenti, politikas un redzējumi. Īpaša uzmanība tiek pievērsta Latvijas aktuālo politikas plānošanas dokumentu neatbilstībām tiem redzējumiem, uz kuriem balstās Eiropas augstākās izglītības telpas veidošana. Koncepcijā ir paredzēti šo neatbilstību pārvarēšanas scenāriji.

Trešajā nodaļā ir ieskats izaicinājumos, ar kuriem ir jāsastopas globālajai, Eiropas un Latvijas sabiedrībai un tautsaimniecībai. Koncepcijā tas tiek ietverts tāpēc, ka Latvijas politikas plānošanas dokumenti tradicionāli tiek veidoti, ignorējot globālo, Eiropas un Latvijas līmeņa izaicinājumu kopumu, nenovērtējot riskus un nepiedāvājot ilgtspējīgus un elastīgus izaicinājumu risinājumus. Koncepcijas ceturtajā nodaļā tiek aplūkotas augstākās izglītības attīstības visbūtiskākās dimensijas – akadēmiskā brīvība, internacionalizācija un starptautiskā konkurētspēja, resursi un struktūra, kā arī tiek piedāvāti identificēto problēmu risinājumi.

Piektajā nodaļā tiek īpaši aicināts domāt ilgtermiņā un formulēt Latvijas nācijai un valstij kopīgu redzējumu par to, kādai ir jābūt Latvijas augstākajai izglītībai 2030. gadā un pēc 2030. gada.

Koncepcija ir priekšnoteikums tam, lai AIP izstrādātu detalizētus ilgtermiņa plānus un priekšlikumus izglītības un zinātnes attīstībai augstākās izglītības sistēmā, tajā skaitā – priekšlikumus par augstskolu zinātniskā darba, personāla kvalifikācijas un studiju programmu

kvalitātes celšanu, par augstskolu struktūras maiņu valstī un augstākās izglītības pilnveidi, kā arī prognozētu Latvijas attīstībai nepieciešamo studentu skaitu valstī kopumā un sniegtu ieteikumus citos augstākās izglītības jautājumos.

**VĪZIJA 2030
STRATĒGISKAIS MĒRĶIS UN
UZDEVUMI
2030**

1. Vīzija 2030 un stratēģiskais mērķis 2030

1.1. Latvijas augstākās izglītības sistēmas vīzija 2030

Latvijas augstākās izglītības sistēmu 2030. gadā veido valsts un privātpersonu dibinātas augstskolas un koledžas. Tās ir atvērtas, dinamiskas, izcilas un inovatīvas. Vairākas Latvijas augstskolas ir starptautisku pārrobežu augstskolu konsorcijs – jauno Eiropas universitāšu – daļa. Jaunajām Eiropas universitātēm ir kopēji resursi un vadība un tās īsteno kopējas studiju programmas, izsniedzot Eiropas diplomus. Citas Latvijas augstskolas īsteno dinamiskas augstākās izglītības eksporta stratēģijas, piedāvājot studiju iespējas klātienē vai ieņemot apjomīgu globālā tālmācības tirgus daļu augstākajā izglītībā. Vēl citas augstskolas ir atvērtas sadarbībai ar lokālajām kopienām, iniciē reģionālos attīstības projektus un īsteno plašu sabiedrības iesaisti, mainot kopieni un pilsoniskās sabiedrības lomu pētniecības procesos. Visas Latvijas augstskolas pilda studiju, pētniecības, inovāciju un kultūras misiju, atbilstoši savām stratēģijām izvēloties, kurās jomās sasniegt izcilību. Visas Latvijas augstskolas iesaistās Latvijas un pārrobežu sadarbības procesos, apzinoties savu nacionālo un globālo atbildību, misiju un uzdevumus.

Latvijas koledžas ir profesionālās augstākās izglītības institūcijas, kas veido neatņemamu augstākās izglītības sistēmas daļu. Koledžas un augstskolas veido savstarpēji integrētu augstākās izglītības sistēmu. Koledžas īsteno 1. līmeņa augstākās izglītības programmas, sniedzot daudziem studējošiem pirmo iespēju iegūt augstāko izglītību, kura ir balstīta profesionālajā pieredzē.

Visas Latvijas augstskolas un koledžas orientējas uz Latvijas augstākās izglītības sistēmas **stratēģisko mērķi – kļūt par pozitīvu sociālo, ekonomisko un politisko pārmaiņu un ilgtspējīgas attīstības mērķu sasniegšanas dzinēj spēku, stiprinot Latvijas tautas drošumspēju un saglabājot un attīstot Latvijas kultūras pamatvērtības.**

1.2. Latvijas augstākās izglītības un augstskolu mērķis un uzdevumi 2030

1.2.1. Stratēģiskais mērķis 2030

Latvijas augstākās izglītības sistēmas stratēģiskais mērķis – kļūt par pozitīvu Latvijas sociālo, ekonomisko un politisko pārmaiņu un ilgtspējīgas attīstības mērķu sasniegšanas dzinēj spēku – ir neatņemami saistīts ar nepieciešamību nostiprināt Latvijas tautas drošumspēju, tai skaitā sargāt un attīstīt Latvijas demokrātijas vērtības un Latvijas valsts patstāvības noturību, rūpēties par Latvijas kultūru, valodu un tautu, nodrošinot tās pastāvēšanu, saglabāšanu un attīstību.

Latvijas augstskolu un koledžu stratēģiskā mērķa dimensijas:

- veicināt un dot savu ieguldījumu Latvijas sabiedrības, ekonomikas un kultūras attīstībā;
- veicināt un īstenot ilgtspējīgu attīstību un nodarbinātību Latvijā, aktīvas pilsoniskās pozīcijas un demokrātiskas sabiedrības veicināšanu, jaunu zināšanu attīstību, pilnveidi un nodošanu;
- veicināt studējošo, akadēmiskā un vispārējā personāla un visu sabiedrības locekļu personības attīstību.

1.2.2. Uzdevumi 2030

Stratēģiskā mērķa dimensiju sasniegšanai ir jāattīsta noturīga un ilgtspējīga augstākās izglītības sistēma, kuru veido valsts un privātpersonu dibinātas augstskolas un koledžas, kas nodrošina akadēmisko brīvību, īsteno aktīvu pārrobežu sadarbību; kurai ir pieejami attīstībai nepieciešamie resursi; kura spēj īstenot uzdevumus ilgtspējīgas un konkurētspējīgas tautsaimniecības, vides un sabiedrības attīstībā.

1.2.2.1. Konkurētspējīga tautsaimniecība

- Latvijas augstākās izglītības sistēma ir Latvijas pētniecības, inovāciju un attīstības infrastruktūras kodols;
- Latvijas augstskolas un koledžas sniedz savu ieguldījumu Latvijas sabiedrības, ekonomikas un kultūras attīstībā, nodrošinot tautsaimniecības konkurētspēju;
- augstskolas un koledžas ir atvērtas jaunām zināšanām, tehnoloģijām un inovācijām;
- augstskolas un koledžas ir atvērtas jaunām inovatīvām studiju un pētniecības formām, jomām, metodēm un pieejām;
- studējošie un mācībspēki nevairās riskēt un uzņemties atbildību;
- augstskolas un koledžas apkopo un analizē informāciju par absolventu profesionālās karjeras gaitu, kas ir būtiska institūcijas kopējā snieguma sadaļa;
- augstākā izglītība pamatojas studentcentrētā, starpdisciplinārā un uz problēmu risināšanu balstītā studiju pieejā;
- studējošie jau studiju laikā iesaistās tautsaimniecības problēmu risināšanā, nodrošinot industrijas atgriezenisko saiti studiju programmu veidotājiem un īstenotājiem.

1.2.2.2. Ilgtspējīga vide

- Latvijas augstākās izglītības sistēma tiek attīstīta, ņemot vērā ilgtspējīgas attīstības mērķus;
- Latvijas augstskolas un koledžas sniedz savu ieguldījumu pasaules un Latvijas aktuālo ilgtspējas krīžu un vides problēmu risināšanā;
- augstskolas un koledžas izstrādā un īsteno ilgtspējīgas attīstības redzējumu, kurā fokusējas uz savu ieguldījumu ilgtspējīgas attīstības mērķu sasniegšanā;
- augstskolas un koledžas stimulē un attīsta tādas zināšanas, tehnoloģijas un inovācijas, kuras nodrošina ilgtspējīgu un zaļu tautsaimniecību;
- studējošie jau studiju laikā iesaistās vides problēmu risināšanā.

1.2.2.3. Noturīga un drošumspējīga sabiedrība

- Augstskolas un koledžas sargā un attīsta Latvijas demokrātijas vērtības un Latvijas valsts patstāvības noturību, un, rūpējoties par Latvijas kultūru, valodu un tautu, nodrošina tās pastāvēšanu, saglabāšanu un attīstību.

- Tiek atbalstīta studējošo, akadēmiskā un vispārējā personāla un ikviena sabiedrības locekļa personības attīstība, pilsoniskā pozīcija un līdzdalība demokrātiskas sabiedrības veicināšanā.

**AUGSTĀKĀS IZGLĪTĪBAS
ATTĪSTĪBAS KONCEPTUĀLIE
JAUTĀJUMI EIROPAS
SAVIENĪBĀ UN LATVIJĀ**

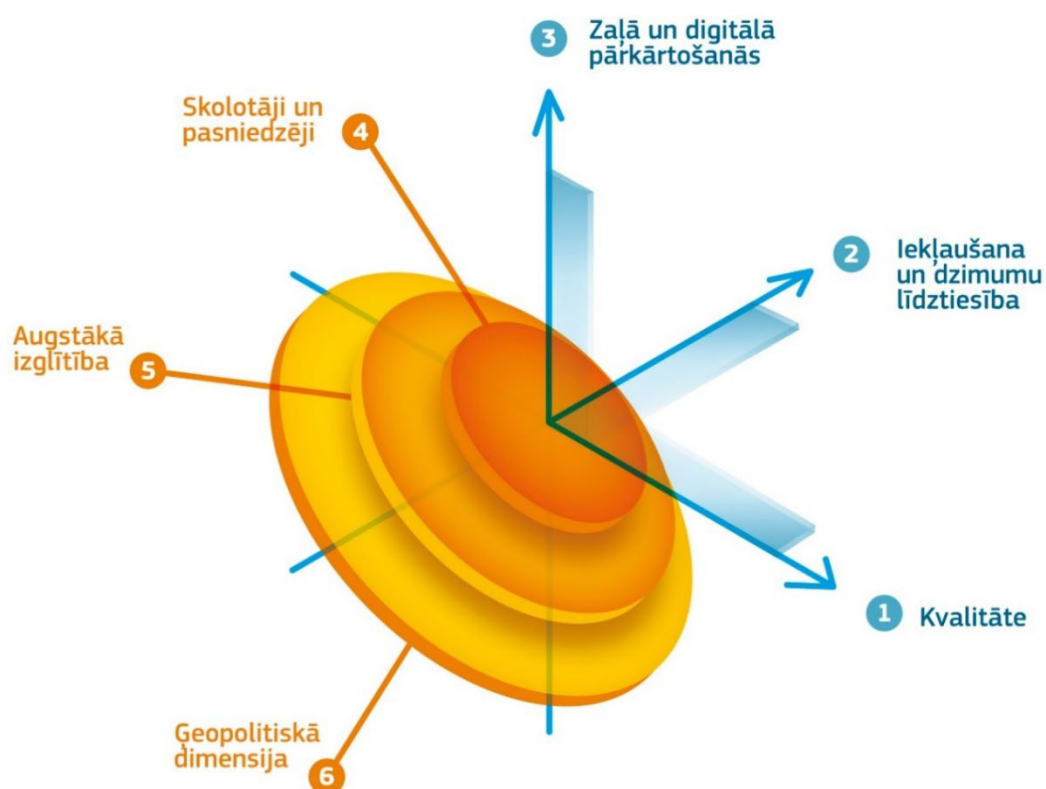
2. Augstākās izglītības attīstības konceptuālie jautājumi Eiropas Savienībā un Latvijā

2.1. Augstākās izglītības attīstības konceptuālie jautājumi Eiropas Savienībā

2.1.1. Eiropas Komisijas paziņojums par Eiropas Izglītības telpas izveidi līdz 2025. gadam

Eiropas Komisija 2020. gada septembrī publicē paziņojumu Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai par Eiropas Izglītības telpas izveidi līdz 2025. gadam (COM(2020)0625), kurā ir izklāstīti Eiropas Izglītības telpas attīstības galvenie aspekti. Eiropas Izglītības telpas mērķis ir uzlabot Eiropas iedzīvotāju izglītības un apmācības līmeni, vienlaikus veidojot un nostiprinot viņos piederības sajūtu Eiropas Savienībai.

Šajā dokumentā Komisija ierosina konsolidēt pašreizējos centienus un turpināt attīstīt Eiropas Izglītības telpu sešās dimensijās – 1. Kvalitāte; 2. Iekļaušana un dzimumu līdztiesība; 3. Zaļā un digitālā pārkārtošanās; 4. Skolotāji un pasniedzēji; 5. Augstākā izglītība; un 6. Ģeopolitiskā dimensija (Eiropas Komisija, 2020).

1. attēls. Eiropas Izglītības telpas sešas dimensijas (Eiropas Komisija, 2020, 6. lpp.).

Attiecībā uz augstāko izglītību Eiropas Izglītības telpas galvenie mērķi ir šādi:

- līdz 2030. gadam panākt, lai 50 % iedzīvotāju vecuma grupā no 30 līdz 34 gadiem būtu ieguvuši augstāko izglītību (2020. gadā šis rādītājs bija 40,3 %);
- izveidot “Eiropas universitāšu” tīklu, paredzot šīm mācību iestādēm īpašu statusu un iespēju izsniegt Eiropas mēroga diplomus;
- nostiprināt ES izglītības, apmācības, jaunatnes un sporta programmu “Erasmus +”, padarot to iekļaujošāku;
- mobilitātes veicināšanas nolūkā ieviest iniciatīvu “Eiropas studenta karte”;
- nodrošināt diplomu un citā dalībvalstī pavadītu mācību periodu rezultātu automātisku savstarpēju atzīšanu.

2.1.2. Eiropas augstskolu nākotnes vīzija – *Towards a 2030 Vision on the Future of Universities in Europe*

Eiropas Komisijas Pētniecības un inovāciju ģenerāldirektorāts (DG RTD) 2020. gadā pasūtīja pētījumu “Towards a 2030 Vision on the Future of Universities in Europe”. Pētījumu veica Stratēģijas un novērtēšanas pakalpojumu centrs (*Centre for Strategy and Evaluation Services, CSES*), iesaistot ārējos ekspertus, konsultantus, nozares pārstāvjus un augstskolu tīklus. Pētījuma mērķis – radīt Eiropas augstākās izglītības attīstības vīziju līdz 2030. gadam.

Īpaša uzmanība tiek pievērsta augstskolu transformācijai pētniecības un inovāciju jomā, kā arī AII lomai Eiropas pētniecības telpā (*European Research Area, ERA*). Pētījums iezīmē Eiropas pētniecības un inovāciju sistēmas attīstības ceļus un politiskos procesus augstskolu pētniecības un inovāciju dimensiju pārveides atbalstam.

Prognozēts, ka Eiropas augstākās izglītības ainavu veido vairāk nekā 5000 universitāšu un augstākās izglītības institūciju ar lielu dažādību finansēšanas, specializācijas un pētniecības dimensijās. Īpaši raksturoti dažādu augstskolu tipi, to starpā minot šādus piemērus:

- tehnoloģiju, pētniecības un zinātnes universitātes;
- lietišķo zinātņu universitātes (*Fachhochschulen* – no vācu val.);
- zinātņu akadēmijas, nosakot to atšķirīgo lomu ES13 valstīs;
- Eiropas universitātes, īpaši uzsverot Eiropas universitāšu iniciatīvas rezultātā izveidoto 41 Eiropas augstskolu pārrobežu konsorcijs (European Commission’s Directorate-General for Research and Innovation (DG RTD), 2020, 16. lpp.).

Saskaņā ar pētījumā iezīmēto Vīziju 2030 ES atbalsta augstskolu un to ietverošās pētniecības sistēmas pārveidi visā Eiropā, lai tās kalpotu efektīvai uzticamu zināšanu radīšanai un pārnesei, talantu attīstībai un sabiedrības izaicinājumu risināšanai, īstenojot pētniecības un inovāciju funkcijas.

Eiropas augstskolas 2030. gadā:

- ir pasaules līderes pētniecībā un inovācijās, spēj rast risinājumus sarežģītām problēmām, izmantojot jaunas starpdisciplināras pieejas;
- saglabā augstu autonomijas pakāpi, kura tiek atbildīgi izmantota, lai ar izcilas pētniecības un inovācijas darbību palīdzību nodrošinātu sabiedrībai redzamu augstākās izglītības un pētniecības vērtību;
- bauda sabiedrības atzinību, uzticību un novērtējumu jaunu zināšanu radīšanā un atklāšanā;
- attīsta talantīgus akadēmiskā un pētnieciskā personāla pārstāvjus strauji mainīgajai Eiropai un ātri evolucionējošai darba videi;
- nodrošina tālākizglītības, karjeras un nodarbinātības iespējas akadēmiskajam un pētnieciskajam personālam;
- īsteno plašu sadarbību ar neakadēmiskajām organizācijām un pilsoņiem vēlamajās jomās;
- ir atvērtas un iekļaujošas, un nodrošina augstu integritātes līmeni visās darbībās;

- nodrošina izcilas, atbilstošas, vienlīdzīgas un iekļaujošas iespējas visām iedzīvotāju grupām, bet īpaši sociāli mazaizsargātāko grupu pārstāvjiem;
- aizsargā savas zināšanas, datu drošību un pētījumu integritāti pret nacionālo un ārvalstu iejaukšanos;
- darbojas globālās un lokālās konkurences apstākļos, nodrošinot godīgu, atklātu (bet drošu un savstarpēji izdevīgu) zināšanu, datu un citas informācijas apmaiņu (ES tirdzniecības kompetences ietvaros);
- saņem maksimālu ieguvumu no zināšanu, pētnieku un studējošo brīvas pārvietošanās (5. brīvība) (European Commission's Directorate-General for Research and Innovation (DG RTD), 2020, 28.–29. lpp.).

Lai īstenotu Vīziju 2030, ir paredzēts sasniegt šādus mērķus:

- atbalstīt zināšanu un tehnoloģiju apriti un brīvu pētnieku mobilitāti visos karjeras posmos;
- veicināt ES konkurētspēju pētniecības un inovācijas jomā, arī tās neakadēmiskajā nozarē, tai skaitā rūpniecībā;
- veicināt pasaulē vadošu pētījumu veikšanu visās pētniecības jomās, sākot no fundamentāliem līdz lietišķiem pētījumiem;
- atbalstīt sadarbību un savstarpēju sasaisti pētniecībā starp universitātēm, uzņēmumiem, pētniecības centriem un rūpniecību (tostarp ar atsevišķiem uzņēmumiem (European Commission's Directorate-General for Research and Innovation (DG RTD), 2020, 29. lpp.).

Tiek arī uzsvērta Eiropas augstskolu fundamentālā loma Eiropas vērtību un pamattiesību nodrošināšanā.

Vīzijas 2030 un tās mērķu sasniegšanai ir jāīsteno pārmaiņas, izmantojot 7 pārveides moduļus (*transformation modules*).

- *TM1*: Tiesiskais regulējums un augstskolu pārvaldības risinājumi, lai nodrošinātu augstskolu sadarbību pētniecībā un inovācijā atbilstoši Vīzijai 2030.
- *TM2*: Sabiedrības uzticības un pētnieciskās integritātes nodrošināšana.
- *TM3*: Augstskolu centrālā loma stratēģiski nozīmīgās Eiropas pētniecības un inovāciju programmas īstenošanā.
- *TM4*: Cilvēkkapitāla un darba apstākļu stiprināšana augstskolās.
- *TM5*: Zināšanu pārneses un akadēmisko un neakadēmisko sektoru sadarbība.
- *TM6*: Uz zināšanām balstītas augstskolas digitālo pārmaiņu kontekstā – pāreja uz atvērtu zinātņi (izmantojot TAISNĪGUS un atklātus datus), atklātu piekļuvi un atklātu izglītību.
- *TM7*: Augstskolu lomas optimizācija pētniecības infrastruktūrā (European Commission's Directorate-General for Research and Innovation (DG RTD), 2020, 35. lpp.).

2.1.3. Romas komunikē 2020

Stratēģisku Eiropas augstākās izglītības telpas vīziju iezīmē Romas komunikē (2020), kuru paraksta Boloņas procesā iesaistīto Eiropas valstu ministri, kas ir atbildīgi par augstākās izglītības attīstību savās valstīs. Boloņas process ir līdzšinējā lielākā augstākās izglītības reforma, kura vieno Eiropas augstākās izglītības telpā 48 valstis, nevis tikai Eiropas Savienībā (27 valstis) vai Eiropas Padomē esošās valstis (47 valstis).

Boloņas procesā iesaistīto valdību pārstāvji vīzijā apņēmušies līdz 2030. gadam izveidot iekļaujošu, inovatīvu un savstarpēji saistītu Eiropas augstākās izglītības telpu (EAIT, *EHEA – European Higher Education Area*), kas spētu veidot ilgtspējīgu, vienotu un mierīgu Eiropu.

Ir prognozēts, ka Eiropas augstākās izglītības telpā 2030. gadā Eiropas augstskolas ir:

- **iekļaujošas**, jo ikvienam studentam ir taisnīga piekļuve augstākajai izglītībai un viņi tiek pilnībā atbalstīti studiju un apmācības pabeigšanā;
- **inovatīvas**, jo tās ievieš un lieto jaunas un labāk saskaņotas mācību, mācīšanās un novērtēšanas metodes un ar pētniecību cieši saistītas prakses;
- **savstarpēji saistītas**, jo Eiropas augstākās izglītības telpas kopīgās sistēmas un instrumenti atvieglo un uzlabo starptautisko sadarbību un reformas, zināšanu apmaiņu, personāla un studentu mobilitāti (Rome Ministerial Communiqué, 2020).

Tiek uzsvērts, ka augstskolām ir potenciāls veicināt būtiskas pārmaiņas – uzlabot studentu un sabiedrības zināšanas, prasmes un kompetenci, lai sekmētu ilgtspēju, vides aizsardzību un citus būtiskus mērķus; augstākā izglītība ir galvenais dalībnieks Apvienoto Nāciju Organizācijas ilgtspējīgas attīstības mērķu (IAM) sasniegšanā līdz 2030. gadam. Vienlaikus ministri ir apņēmušies atbalstīt augstskolas, lai to izglītības, pētniecības un inovācijas spējas atbilstu šiem globālajiem pamatmērķiem, tajā skaitā izmantot resursus, lai nodrošinātu augstākās izglītības sistēmas ieguldījumu IAM sasniegšanā.

Kvalitatīva izglītība ir EAIT iezīme. Augstākās izglītības un valsts iestādes atbalsta spēcīgu akadēmiskās un zinātniskās integritātes kultūru, kas bloķē visa veida akadēmisko krāpšanu un zinātniskās patiesības izkropļošanu.

Līdz ar iekļaujošas, inovatīvas un savstarpēji saistītas Eiropas augstākās izglītības telpas veidošanas nepieciešamību tiek uzsvērtā būtiska vajadzība aizstāvēt akadēmisko brīvību, sociālo dimensiju un studentcentrētas izglītības principus. Akadēmiskajai brīvībai, sociālajai dimensijai un studentcentrētajai izglītībai, uzsverot to fundamentālo nozīmi, tiek veltīti atsevišķi Romas komunikē pielikumi. (Rome Ministerial Communiqué. Annex I – Statement on Academic Freedom, 2020; Rome Ministerial Communiqué, Annex II – Principles and Guidelines to Strengthen the Social Dimension of Higher Education in the EHEA, 2020; Rome Ministerial Communiqué, Annex III – Recommendations to National Authorities for the Enhancement of Higher Education Learning and Teaching in the EHEA, 2020).

2.1.4. Augstskolas bez sienām vīzija 2030. gadam

Programmatisku, Eiropas augstskolu nākotnes redzējumu apliecināšu, dokumentu 2021. gadā izstrādā Eiropas Universitāšu asociācija, kas ir Eiropas lielākā augstākās izglītības nozari pārstāvošā AII un to organizāciju apvienība, – *Augstskolas bez sienām vīzija 2030. gadam / Universities without walls a vision for 2030* (European University Association, 2021).

Augstskolas bez sienām vīzijas 2030. gadam veidotāju redzējums:

Raugoties nākotnē, mēs redzam augstskolas bez sienām; tās ir augstskolas, kas ir atvērtas un iesaistītas sabiedrībā, saglabājot savas pamatvērtības. Visas Eiropas augstskolas ir atbildīgas, autonomas un brīvas, ar atšķirīgiem institucionālajiem profiliem, bet apvienotas savās mācīšanās un mācīšanas, pētniecības, inovācijas un kultūras misijās, kas kalpo sabiedrībai.

Šajā desmitgadē augstskolas balstās uz savām spējām attīstīties un kļūst par sabiedrības pārmaiņu virzītājspēku. Tās nodrošina atvērtu, transformējošu telpu kopīgu zināšanu

radīšanai, izmantojot pētniecību, izglītību, inovācijas un kultūru. Kopā ar citām sabiedrības ieinteresētajām pusēm tās veido uz zināšanām balstītas sabiedrības nākotni.

Augstskolas 2030. gadā ir:

- atvērtas, pārveidojošas un pārnacionālas;
- ilgtspējīgas, daudzveidīgas un iesaistītas;
- spēcīgas, autonomas un atbildīgas (European University Association, 2021, 5.–7. lpp.).

Augstskolas 2030. gadā īsteno savas misijas – mācīšanās un mācīšanas, pētniecības, inovācijas un kultūras misijas unikālu kombināciju. Ar šo misiju starpniecību universitātes atbalsta Eiropas atvērtās, plurālistiskās un demokrātiskās sabiedrības (European University Association, 2021, 7. lpp.).

Ir nepieciešami šādi šīs vīzijas un misiju īstenošanas faktori:

- nodrošinoši ietvari;
- adekvātas investīcijas;
- spēcīga līderība (European University Association, 2021, 10.–11. lpp.).

Vīzijas un misiju īstenošanai ir nepieciešamas šādas darbības prioritātes:

- reformēt akadēmiskās karjeras ceļus;
- veicināt starpdisciplināritāti;
- stiprināt pilsonisko iesaisti (European University Association, 2021, 11.–12. lpp.).

2.2. Augstākās izglītības attīstības konceptuālie jautājumi Latvijā

2.2.1. Nacionālais attīstības plāns 2021.–2027. gadam (NAP 2027)

Augstākās izglītības jautājumi Nacionālajā attīstības plānā 2021.–2027. gadam galvenokārt ir ietverti prioritātē “Zināšanas un prasmes personības un valsts izaugsmei”, kuras mērķis ir zinoša, iekļaujoša un radoša sabiedrība efektīvā, inovatīvā un ražīgā tautsaimniecībā.

NAP 2027 augstākās izglītības jautājumi līdzīgi kā Latvijas plānošanas un rīcībpolitikas vidē ir sašķelti starp diviem rīcības virzieniem: “Zinātne sabiedrības attīstībai, tautsaimniecības izaugsmei un drošībai” un “Kvalitatīva, pieejama, iekļaujoša izglītība”, kurā ir iekļauti arī apakšvirzieni “Izglītības kvalitāte un izglītības sistēmas efektīva pārvaldība”, “Izglītība ekonomikas izaugsmei”, “Pieaugušo izglītība” un “Iekļaujoša izglītības vide”.

2.2.2. Izglītības attīstības pamatnostādnes 2021.–2027. gadam “Nākotnes prasmes nākotnes sabiedrībai”

Izglītības attīstības pamatnostādnēs 2021.–2027. gadam “Nākotnes prasmes nākotnes sabiedrībai” augstākā izglītība ir aplūkota kā daļa no kopējās izglītības sistēmas, bet diemžēl – atrauti no zinātnes un pētniecības jomas, tādējādi tikai turpinot abu jomu nevajadzīgo sašķeltību arī laika posmā līdz 2027. gadam. Izglītības sistēma arī ir aplūkota tikai daļēji, jo kultūrizglītība, kura aptver vairākus tūkstošus izglītojamo dažādos izglītības līmeņos, šajā dokumentā ir minēta, tikai skaidrojot terminus.

Izglītības attīstības pamatnostādnes definē šādu Latvijas izglītības attīstības virsmērķi 2021.–2027. gadam: nodrošināt kvalitatīvas izglītības iespējas visiem Latvijas iedzīvotājiem, lai veicinātu viņu potenciāla attīstību un īstenošanu visa mūža garumā, un lai veidotu viņu spēju mainīties, kā arī atbildīgi vadīt pastāvīgās pārmaiņas sabiedrībā un tautsaimniecībā.

Augstākās izglītības jautājumi ir skarti visos četros savstarpēji saistītajos izglītības attīstības mērķos:

1. mērķī: Augsti kvalificēti, kompetenti un uz izcilību orientēti pedagogi un akadēmiskais personāls.
2. mērķī: Mūsdienīgs, kvalitatīvs un uz darba tirgū augsti novērtētu prasmju attīstīšanu orientēts izglītības piedāvājums.
3. mērķī: Atbalsts ikviena izaugsmei.
4. mērķī: Ilgtspējīga un efektīva izglītības sistēmas un resursu pārvaldība (Izglītības un zinātnes ministrija, 2020a).

2.2.3. Zinātnes, tehnoloģijas attīstības un inovācijas pamatnostādnes 2021.–2027. gadam

To, ka Latvijā augstākās izglītības un pētniecības jautājumi plānošanas dokumentos joprojām tiek apskatīti un risināti tikai daļēji savstarpējā sasaistē, atspoguļo arī tas – Zinātnes, tehnoloģijas attīstības un inovācijas pamatnostādnēs 2021.–2027. gadam ir iekļauti atsevišķi augstākās izglītības jautājumi un tie daļēji skarti visos trijos mērķos:

1. mērķī: Attīstīt pētniecības izcilību un starptautisko sadarbību.
2. mērķī: Paaugstināt inovācijas kapacitāti un zināšanu un pētniecības sociālo un ekonomisko vērtību.
3. mērķī: Uzlabot P & A sistēmas vidi un pārvaldības efektivitāti (Izglītības un zinātnes ministrija, 2020b).

2.2.4. Latvijas ilgspējīgas attīstības stratēģija līdz 2030. gadam „Latvija 2030”

Latvijas ilgspējīgas attīstības stratēģija „Latvija 2030” ir apstiprināta Saeimā 2010. gadā, kā būtiskas prioritātes šajā dokumentā ir noteiktas: ieguldījumi cilvēkkapitālā un paradigmas maiņa izglītībā – kvalitatīva un pieejama izglītība mūža garumā. Attiecīgi augstākajā izglītībā uzsvars likts uz izglītību visa mūža garumā – mūžizglītības attīstību, pieaugušo izglītošanu esošajā izglītības sistēmā un darba vietā iegūto zināšanu un prasmju kapitāla ietekmes palielināšanu. “Latvija 2030” paredz Atvērtās universitātes koncepta attīstību, nosakot, ka efektīva un elastīga augstākās izglītības sistēma ir būtisks Latvijas konkurētspējas un cilvēkkapitāla vērtības faktors.

2.3. Konceptuālo jautājumu salīdzinājums Eiropas un Latvijas konceptuālajos redzējumos

1. tabula

Konceptuālo jautājumu salīdzinājums Eiropas un Latvijas konceptuālajos redzējumos

Eiropas Komisijas paziņojums par Eiropas Izglītības telpas izveidi līdz 2025. gadam	<i>Towards a 2030 Vision on the Future of Universities in Europe</i>	<i>Universities without walls A vision for 2030</i>	<i>Rome Ministerial Communiqué 2020</i>	Izglītības attīstības pamatnostādnes 2021.–2027. gadam “Nākotnes prasmes sabiedrībai”	Zinātnes, tehnoloģijas attīstības un inovācijas pamatnostādnes 2021.–2027. gadam	Nacionālais attīstības plāns 2021.–2027. gadam (NAP 2027) Zināšanu sabiedrība / Prioritāte “Zināšanas un prasmes personības un valsts izaugsmei”
6. Ģeopolitiskā dimensija						
5. Augstākā izglītība	TM1: Tiesiskais regulējums un augstskolu pārvaldības risinājumi, lai nodrošinātu augstskolu sadarbību pētniecībā un inovācijā atbilstoši Vīzijai 2030	Spēcīga līderība / Īstenošanu nodrošinoši faktori	Akadēmiskā brīvība	Mērķis 4: Ilgtspējīga un efektīva izglītības sistēmas un resursu pārvaldība		

1. Kvalitāte	TM2: Sabiedrības uzticības un pētnieciskās integritātes nodrošināšana					
1. Kvalitāte	TM2.1: Sabiedrības uzticības nodrošināšana	Stiprināt pilsonisko iesaisti / darbības prioritātes	Akadēmiskā brīvība			
1. Kvalitāte	TM2.2: Pētnieciskās integritātes nodrošināšana					
5. Augstākā izglītība	TM3: Augstskolu centrālā loma stratēģiski nozīmīgās Eiropas pētniecības un inovāciju programmas īstenošanā	Veicināt starpdisciplināritāti / darbības prioritātes	Innovatīva EAIT		Mērķis 1: Attīstīt pētniecības izcilību un starptautisko sadarbību	Rīcības virziens “Zinātne sabiedrības attīstībai, tautsaimniecības izaugsmei un drošībai”
4. Skolotāji un pasniedzēji 2. Iekļaušana un dzimumu līdztiesība	TM4: Cilvēkkapitāla un darba apstākļu stiprināšana augstskolās	Reformēt akadēmiskās karjeras ceļus / darbības prioritātes	Iekļaujoša EAIT Savstarpēji saistīta EAIT	Mērķis 1: Augsti kvalificēti, kompetenti un uz izcilību orientēti pedagogi un akadēmiskais personāls.	Mērķis 1: Attīstīt pētniecības izcilību un starptautisko sadarbību	Rīcības virziens “Kvalitatīva, pieejama, iekļaujoša izglītība”

<p>3. Zaļā un digitālā pārkārtošanās</p> <p>6. Ģeopolitiskā dimensija</p>	<p>TM5: Zināšanu pārnese un akadēmisko un neakadēmisko sektoru sadarbība</p>	<p>Stiprināt pilsonisko iesaisti / darbības prioritātes</p>	<p>Inovatīva EAIT</p>		<p>Mērķis 2: Paaugstināt inovācijas kapacitāti un zināšanu un pētniecības sociālo un ekonomisko vērtību</p>	<p>Rīcības virziens “Zinātne sabiedrības attīstībai, tautsaimniecības izaugsmei un drošībai”</p>
<p>5. Augstākā izglītība</p>	<p>TM6: Uz zināšanām balstītas augstskolas digitālo pārmaiņu kontekstā – pāreja uz atvērtu zinātņi (izmantojot TAISNĪGUS un atklātus datus), atklātu piekļuvi un atklātu izglītību</p>	<p>Nodrošinoši ietvari / īstenošanu nodrošinoši faktori</p>	<p>Akadēmiskā brīvība</p>	<p>Mērķis 3: Atbalsts ikviena izaugsmei</p>		<p>Rīcības virziens “Zinātne sabiedrības attīstībai, tautsaimniecības izaugsmei un drošībai”</p>
<p>5. Augstākā izglītība</p>	<p>TM7: Augstskolu lomas optimizācija pētniecības infrastruktūrā</p>	<p>Adekvātas investīcijas / veiksmi nodrošinoši faktori</p>	<p>Inovativā EAIT</p>	<p>Mērķis 2: Mūsdienīgs, kvalitatīvs un uz darba tirgū augsti novērtētu prasmju attīstīšanu orientēts izglītības piedāvājums.</p>	<p>Mērķis 3: Uzlabot P&A sistēmas vidi un pārvaldības efektivitāti</p>	<p>Rīcības virziens “Zinātne sabiedrības attīstībai, tautsaimniecības izaugsmei un drošībai”</p>

Salīdzinot Eiropas un Latvijas politikas plānošanas dokumentus jautājumos, kuri skar dažādus augstākās izglītības aspektus, var pamanīt tos komponentus, kuros ir lielāka vai mazāka problēmu identificēšana un to risināšana, un tos jautājumus, kuri ir palikuši neskarti Latvijas politikas plānošanas ietvarā. Nevienā Latvijas politikas plānošanas dokumentā izglītības jautājumi netiek aplūkoti ģeopolitiskajā kontekstā. Netiek skarti tādi jautājumi kā sabiedrības uzticības nodrošināšana augstākajai izglītībai, pētnieciskās integritātes nodrošināšana un akadēmiskā brīvība. Ārpus Latvijas politikas plānošanas dokumentu ietvara ir palicis arī Eiropas Komisijas proponētais mērķis – līdz 2030. gadam panākt, lai 50 % iedzīvotāju vecuma grupā no 30 līdz 34 gadiem būtu ieguvuši augstāko izglītību. Tas tiek fiksēts vienīgi šajā Latvijas politikas plānošanas dokumentā – Latvijas Augstākās izglītības un augstskolu attīstības koncepcijā 2021.–2030. gadam *Nākotnes augstskolas 2030*.

**AUGSTĀKĀS IZGLĪTĪBAS
IZAICINĀJUMI**

3. Augstākās izglītības izaicinājumi

Attīstot noturīgu un ilgtspējīgu Latvijas augstākās izglītības sistēmu, ir jāreķinās ar globālu, starptautisku un lokālu izaicinājumu kopumu.

3.1. Augstākās izglītības globālie izaicinājumi

Visas augstākās izglītības sistēmas saskaras ar globālu izaicinājumu kopumu, kas nosaka ātru un būtisku pārmaiņu nepieciešamību.

3.1.1. Klimata krīze

Klimata krīze, kurā ir nonākusi cilvēce, konstituē vienu no visnopietnākajiem izaicinājumiem, ar kuru ir spiesti rēķināties nākotnes augstākās izglītības veidotāji. Nepieciešamība reaģēt uz klimata krīzi un koncentrēt visus zināšanu un inovāciju resursus tās pārvarēšanā jau šobrīd liek būtiski pārvērtēt augstākās izglītības sistēmu un augstskolu mērķus.

Visās vīzijās ir paredzēts, ka ilgtspējīgas sabiedrības pamatā ir augstskolas, kuras formulē savus uzdevumus izglītībā, pētniecībā, inovācijā un kultūrā, lai vienlaikus sasniegtu ANO ilgtspējīgas attīstības mērķus. Arī Latvijas augstākās izglītības sistēma ir jāattīsta, ņemot vērā nepieciešamību reaģēt uz klimata krīzi un sasniegt ilgtspējīgas attīstības mērķus. Augstskolām ir jāizstrādā un jāīsteno savs ilgtspējīgās attīstības redzējums, jāstimulē un jāattīsta tādas zināšanas, tehnoloģijas un inovācijas, kuras nodrošina ilgtspējīgu un zaļu dzīvesveidu. Studējošajiem jau studiju procesā ir jāiesaistās vides problēmu un ilgtspējas mērķu sasniegšanas jautājumu risināšanā neatkarīgi no studiju virziena.

3.1.2. Tehnoloģiju attīstība un Covid-19 pandēmijas sekas

Tehnoloģiju attīstība jau tagad iezīmē radikālas pārmaiņas darba tirgū, nosakot nepieciešamību apgūt jaunas zināšanas, prasmes un kompetences. Mākslīgā intelekta (MI), robottehnikas, biotehnoloģiju un citu tehnoloģiju attīstība nosaka vēl straujākas darbaspēka prasību izmaiņas tuvākajā desmitgadē. Globālā Covid-19 pandēmija paātrina digitālo transformāciju visās jomās, tai skaitā izglītībā, pētniecībā un kultūrā. Vienlaikus tā arī iezīmē vienu no vissatraucošākajiem aspektiem – tehnoloģiju un zināšanu plaša vissmagāk ietekmē sociāli mazaizsargātākās sabiedrības grupas, pastiprinot nabadzību un sociālo atstumtību.

Augstskolām, attīstot savas digitālās ekosistēmas un piedāvājot apgūt augsta līmeņa digitālās prasmes visās studiju jomās, vienlaikus ir jāpiedāvā risinājumi digitālās atstumtības mazināšanai.

Latvijas augstākās izglītības sistēmas, augstskolu un koledžu digitālā transformācija ir jāīsteno, iekļaujot digitālos risinājumus un digitālās prasmes visos augstākās izglītības un augstskolu darbības jautājumos. Tieši digitālajai transformācijai ir jātop par augstākās izglītības attīstības dzinējspēku, ņemot vērā šādus principus:

- tiek pieņemti regulējumi, kuri veicina Latvijas augstskolu globālo konkurētspēju, ļaujot atzīt mikrokredītus, dinamiski veidot jaunas tālmācības programmas, tai skaitā mikrogrādu programmas, paplašinot formālās izglītības robežas;

- Latvijas augstākās izglītības sistēmas digitālā transformācija tiek īstenota visos līmeņos, tai skaitā digitalizējot augstākās izglītības politikas un pārvaldības līmeni;
- tiek attīstītas savstarpēji savienojamas, lietotājiem ērtas un atvērtu datu piekļuvi nodrošinošas augstākās izglītības, pētniecības un inovāciju informāciju sistēmas;
- augstskolas un koledžas aktīvi īsteno visu procesu, tai skaitā arī attālināto un klātienē studiju norišu, digitalizāciju;
- augstskolas un koledžas veicina digitālo tehnoloģiju un metožu arvien plašāku izmantošanu pētniecībā, tai skaitā īpaši attīstot to izmantošanu humanitārajās un sociālajās zinātnēs, izstrādā un īsteno digitālos risinājumus inovāciju un kultūras jomā;
- studējošie jau studiju laikā apgūst padziļinātas digitālās prasmes studiju, pētniecības un inovāciju jomā.

3.1.3. Augstākā izglītība, zinātne un ģeopolitika

Mainoties pasaules kārtībai pēc Aukstā kara beigām un līdz ar jaunu globālu konfliktu veidošanos, pieaugot valstu un to savienību savstarpējai konkurencei, mainās augstākās izglītības, pētniecības, inovāciju un kultūras lomas. Augstākā izglītība, pētniecība, inovācijas un kultūra arvien biežāk tiek izmantotas ģeopolitisku mērķu sasniegšanai.

Augstākās izglītības internacionalizācija iekļaujas globālajā kontekstā, liek augstskolām, attīstot starptautiskās sadarbības modeļus, apzināties savas rīcības globālo atbildību un vērtību orientāciju.

3.2. Augstākās izglītības Eiropas Savienības izaicinājumi

Līdzās globālajiem izaicinājumiem Eiropas Savienības augstākās izglītības telpa saskaras ar vairākiem tai specifiskiem jautājumiem, uz kuriem tā mēģina rast atbildes.

3.2.1. Globālā konkurētspēja

Lielbritānijas atdalīšanās no Eiropas Savienības samazinājusi Eiropas augstākās izglītības un pētniecības telpu un būtiski ietekmē tās globālo konkurētspēju. Lai pārvarētu augstākās izglītības globālās konkurētspējas kritumu, ES iniciē Eiropas universitāšu projektu, kura mērķis ir radīt pārrobežu augstskolu konsorcijs, kas spētu piedāvāt vienotu izglītības, pētniecības, pārvaldības un kvalitātes vadības modeli. Šo daudzsološi iesākto projektu apdraud augstākās izglītības politikas sadrumstalotība jeb atšķirības dažādās Eiropas valstīs, nevienlīdzība augstākās izglītības finansējumā ES valstīs un nespēja vienoties par ilgtspējīgu Eiropas universitāšu finansējumu.

Atbalstot Latvijas augstskolu iesaistīšanos Eiropas universitāšu iniciatīvā, ir nepieciešams pilnveidot Latvijas augstākās izglītības regulējumu, lai Latvijas augstskolas varētu piedalīties pārrobežu augstskolu konsorcijs veidošanā un darbā – konsorcijs ar kopēju pētniecisko un studiju infrastruktūru, kopējām programmām, kopējām iekšējās pārvaldības struktūrām un

kopējiem izsniegtiem Eiropas diplomiem. Vienlaikus Latvijai ir jāpauž savs atbalsts Eiropas universitāšu iniciatīvas turpmākai attīstībai, paredzot tai stabilu ES līmeņa finansējumu.

3.2.2. Demogrāfiskās ainas maiņa

Migrācijas procesi un sabiedrības novecošana maina ES iedzīvotāju demogrāfisko ainu. Migrācijas procesu rezultātā Eiropas Savienības valstis sastopas ar nepieciešamību izvēlēties tādus sabiedrības integrācijas risinājumus, kuri, respektējot jaunās un esošās vērtības, kalpotu par pamatu jaunai kopējai Eiropas un eiropiešu identitātei.

Augstskolas ir aicinātas, savās misijās nodrošinot visām sabiedrības grupām un kopienām atvērtus un iekļaujošus augstākās izglītības risinājumus, turpināt reflektēt par Eiropas identitāti, kultūru un tās globālo lomu un ietekmi. Augstskolām un akadēmiskās pētniecības centriem ir jāuzņemas lielāka iniciatīva, veidojot Eiropas nākotnes redzējumu un atbalstot tādu dialogu, kurš iekļautu visu iesaistīto pušu viedokli.

Apzinoties Latvijas sabiedrības demogrāfiskos riskus, Latvijas augstākās izglītības telpā ir būtiski nodrošināt iespēju savienot studijas un akadēmisko karjeru ar studējošo un akadēmiskā personāla pārstāvju ģimenes dzīvi, saņemt atbalstu grūtniecības, grūtniecības atvaļinājuma, pēcdzemdību un bērna kopšanas atvaļinājuma laikā, vienlaikus veicinot atgriešanos studiju procesā un akadēmiskajā karjerā. Nākotnes augstskolām ir jāattīsta studentcentrēta pieeja, īpaši mūžizglītības kontekstā. Vienlaikus Latvijas augstskolām, ņemot vērā starptautiskās akadēmiskā personāla mobilitātes tendences Eiropas augstākās izglītības telpā, ir jāizstrādā un jāievieš partneru duālās karjeras modeļi un servisi.

3.2.3. Demokrātijas vērtību krīze

Eiropas Savienības valstis šobrīd saskaras ar dažāda līmeņa izaicinājumiem demokrātijai. Tiek apšaubīta demokrātija un vārda brīvība. Daļa sabiedrības ieņem arvien radikālākas politiskas vai ideoloģiskas pozīcijas. Sabiedrības daļas radikalizāciju nekavējoties izmanto ārējie un iekšējie, Eiropas Savienībai naidīgie, spēki, kuri ar viltus ziņām un dezinformācijas kampaņām veicina sabiedrības locekļu neticību demokrātijai un tās vērtībām. Demokrātijas vērtību apšaubīšana apdraud akadēmisko brīvību, akadēmisko demokrātiju un augstskolu autonomiju.

Augstskolām ir ārkārtīgi būtiska loma demokrātijas vērtību saglabāšanā, nodrošināšanā un attīstīšanā sabiedrībā, tomēr vienlaikus ir jāapzinās, ka augstskolas nevar aizstāvēt demokrātiju un demokrātijas vērtības, ja to darbībā nav iespējams nodrošināt akadēmisko brīvību, iekšējo akadēmisko demokrātiju un autonomiju. Tāpēc ir nepieciešams nepārtraukti izvērtēt un kritiski analizēt Latvijas augstskolu iekšējās pārvaldības modeļus, jo īpaši augstskolu iekšējās pārvaldes reformas rezultātā radītos modeļus, un vajadzības gadījumā jāīsteno to korekcijas, nodrošinot augstskolu autonomiju un iekšējo demokrātiju.

3.3. Augstākās izglītības Latvijas izaicinājumi

Līdzās globālajiem un Eiropas izaicinājumiem Latvijas augstākā izglītība un augstskolas saskaras ar virkni lokālās politikas, tai skaitā lokālās ekonomiskās politikas, radītajiem izaicinājumiem, ietekmējot Latvijas augstāko izglītību tuvākajā desmitgadē.

3.3.1. Resursu nepietiekamība

Latvijas augstākā izglītība ir vienīgā visā Eiropas Savienībā, kura kopš iepriekšējās finanšu krīzes nav atguvusi to pirmskrīzes finansējumu, kāds bija Latvijas augstākajai izglītībai 2008. gadā. Nav atgūts arī Latvijas zinātnes 2008. gada finansējuma līmenis. Nepietiekamais finansējums apdraud jebkuru Latvijas augstākās izglītības un zinātnes politikas mērķi, ierobežojot studiju vides modernizāciju, studiju, pētniecības, inovāciju un kultūras jomu inovatīvu digitālo transformāciju un kopumā radot tiešus valsts attīstības riskus. Finansējuma trūkums liedz ieguldīt augstākās izglītības un pētniecības jomas cilvēkresursos, tādējādi ne vien apdraudot Latvijas augstākās izglītības starptautisko konkurētspēju, bet arī Latvijas augstskolu un koledžu starptautisko sadarbību. Apzinoties, ka tuvākajā desmitgadē Latvijas valsts ieguldījumi augstākajā izglītībā nepalielināsies būtiski, ir vajadzīga to normatīvo regulējumu mīkstināšana vai pilnveide, kas paver Latvijas augstākās izglītības sistēmai lielāku iespēju iesaistīties globālajā izglītības pakalpojumu eksportā.

3.3.2. Demogrāfiskā krīze

Iepriekšējās pārejas ekonomikas (20. gadsimta 90. gadi) radītā demogrāfiskā bedre, pozitīvu demogrāfiskās situācijas uzlabošanas politisko risinājumu trūkums, darbaspēka migrācija un sabiedrības novecošana rada arvien lielāku spiedienu arī augstākajā izglītībā. Augstskolas un koledžas studējošo skaita kritumu pārvar, piedāvājot arvien pieaugošu augstākās izglītības eksportu, tomēr sastopas ar drīzāk noraidošu nekā atbalstošu politikas veidotāju pozīciju. Viens no iespējamiem risinājumiem, kā nodrošināt augstākās izglītības sistēmas tālāku attīstību un globālu konkurētspēju izglītības eksportā, ir tiešsaistes augstākās izglītības pakalpojumu attīstība un to eksports. Vienlaikus augstskolām un koledžām aktīvāk jāiesaistās mūžizglītības piedāvājuma un pieejamības nodrošināšanā.

3.3.3. Sabiedrības neuzticība augstākajai izglītībai un zinātnei

Viltus ziņas, kuras izplata Latvijai naidīgi iekšējie un ārējie spēki, kopš iepriekšējās finanšu krīzes uzkurinātā un joprojām uzturētā tendence diskreditēt Latvijas augstāko izglītību un AII, kā arī Covid-19 pandēmijas vairotais sazvērestības teorijas rada augsni sabiedrības neuzticībai augstākajai izglītībai un zinātnei. Jāmainās politiskās elites pozīcijai – augstākā izglītība un zinātne jāuztver par valsts attīstības virzītājspēku, ar attiecīgu finansiālo nodrošinājumu.

Demogrāfiskā bedre, Latvijas augstākās izglītības un zinātnes finansējums, kas atpaliek no nozares vitāli svarīgajiem uzdevumiem valsts izaugsmei, rada šobrīd un arī potenciāli lielāko Latvijas ģeopolitisko ievainojamību. Sašķeltība starp sabiedrību un akadēmisko vidi, diskusiju radikalizācija, akadēmiskās brīvības un akadēmiskās demokrātijas vājināšanās var palīdzēt tiem spēkiem, kuri vēlas sēt šaubas par Latvijas valsti, mazinot sabiedrības drošumspēju nākotnes izaicinājumu priekšā.

Hroniska ir publiskā sektora pasivitāte AII ieguldījuma sabiedrības attīstībā un izaugsme stiprināšanā, t. sk., nenovērtējot to iesaisti un aktīvi tās neiesaistot sabiedrībai aktuālos procesos. Atbalstot akadēmiskā personāla dalību publiskās debatēs, rosinot atklātas un uz zinātniskajiem pierādījumiem balstītas diskusijas, tiek veicināta zināšanu pārnese sabiedrībā.

Dinamiska, attīstīta, pilsoniski līdzdalīga un globāli konkurētspējīga augstākā izglītība, kura elastīgi piedāvā katram sabiedrības loceklim tam nepieciešamās kompetences visa mūža

garumā, nodrošina 4.0 industrijas attīstību, kā arī zināšanu pārnesi inovatīvos tehnoloģiskos risinājumos tautsaimniecībā, t. sk. ar aktīvu Latvijas Zinātņu akadēmijas iesaisti (balstoties uz Eiropas Komisijas atzinumu par nacionālo zinātņu akadēmiju lomu pētniecības sistēmas dažādošanā un pētījumu rezultātu ieviešanā), ir labākā atbilde sabiedrības neuzticības pārvarēšanai.

**AUGSTĀKĀS IZGLĪTĪBAS
ATTĪSTĪBAS DIMENSIJAS**

4. Augstākās izglītības attīstības dimensijas

Latvijas augstākās izglītības, augstskolu un koledžu vīziju un stratēģisko mērķu sasniegšanai ir nepieciešams nodrošināt noteiktas attīstības dimensijas.

4.1. Akadēmiskā brīvība

4.1.1. Kas ir akadēmiskā brīvība

Akadēmiskā brīvība ir priekšnosacījums jaunu ideju un zināšanu radīšanai un brīvai apmaiņai, kas ir pamats augstskolu ieguldījumam sabiedrības attīstībā un demokrātijas vērtību nostiprināšanā. Akadēmiskā brīvība ir obligāts un neaizstājams kvalitatīvas augstākās izglītības, mācīšanās, pētniecības un demokrātijas aspekts. Akadēmiskā brīvība ir nepieciešams nosacījums, lai garantētu studentu, akadēmiskā personāla un pētnieku domu un pētījumu brīvību. Akadēmiskā brīvība nosaka akadēmisko aprindu, tostarp akadēmiskā personāla un studentu, brīvību pētniecībā, studijās, inovācijās un to rezultātu izplatīšanu gan augstskolā, gan ārpus tās.

Akadēmiskā brīvība ir atsevišķas, demokrātiskas pamattiesības, kas daļēji balstās tiesībās uz izglītību, un tās ir daļa no domas, viedokļa un vārda brīvības. Pienākums respektēt akadēmisko brīvību ir minēts Eiropas Savienības Pamattiesību hartas 13. pantā. Akadēmiskā brīvība paredz, ka akadēmiskā kopiena var iesaistīties pētniecībā, mācīšanās, studijās un komunikācijā sabiedrībā, nebaidoties no atriebības.

Akadēmiskā brīvība aizsargā ne tikai indivīdu, bet arī akadēmisko institūciju brīvu akadēmisko darbību demokrātiskās sabiedrībās. Institucionālā autonomija ir akadēmiskās brīvības daļa un īstenošanas nepieciešams nosacījums. Akadēmiskā brīvība ir universāla vērtība, kas sakņojas vēlmē pēc zināšanām un patiesības. Tās principus nevar saprast un interpretēt atšķirīgi dažādos valsts kontekstos vai augstākās izglītības iestāžu veidos. Valstij, likumdevējiem un publiskai pārvaldei ir pienākums nodrošināt akadēmisko brīvību, aizsargājot un attīstot institucionālo autonomiju, tai skaitā kritiski izvērtējot visus normatīvos aktus, kuri aizskar vai ierobežo akadēmisko brīvību vai augstskolu autonomiju.

Augstskolu pienākums vienlaikus ir, savā darbībā īstenojot augstskolu autonomiju, ņemt vērā sabiedrības intereses un ievērot sociālo atbildību. Valsts publiskās pārvaldes un augstskolu atbildība ir īstenot tādu augstskolu pārvaldes modeļi, kurā tiktu nodrošināta akadēmiskā brīvība un augstskolu autonomija. Neatkarīgi no pārvaldes modeļa ir jānodrošina studējošo un akadēmiskā personāla līdzdalība lēmumu pieņemšanas procesos un jābūt tiesībām izteikt savu viedokli, nebaidoties no atriebības.

Akadēmiskās brīvības jautājums ir neatraujami saistīts ar augstskolas akadēmiskā personāla attīstības, akadēmiskās karjeras jautājumu. Akadēmiskajam personālam ir jābūt pārliecinātam, ka akadēmiskās brīvības tiesību izmantošana neapdraudēs tā akadēmisko karjeru. Akadēmiskajam personālam ir tiesības uz izaugsmi un attīstību, brīvu un drošu darba vidi, un tiesības saņemt savam ieguldījumam atbilstošu atalgojumu.

4.1.2. Akadēmiskās brīvības apdraudējumi

Īstenojot akadēmisko brīvību, Latvijas augstākās izglītības sistēmai un augstskolām tuvākās desmitgades laikā ir jāērķinās ar vairākiem apdraudējumiem.

Pirmkārt, uzticības augstākajai izglītībai krīze. Lai gan nav valstis, kuras neatzītu augstākās izglītības nozīmi valsts attīstības un globālās konkurētspējas veicināšanā, sabiedrībā iezīmējas arvien lielāka plaša starp gaidām no augstākās izglītības sistēmas un to, ko var piedāvāt augstākās izglītības sistēma ierobežota finansējuma apstākļos. Vienlaikus politiskajā telpā augstskolām ir viegli tapt par upuri dažāda spektra labējo, kreiso un centrisko populistu uzbrukumiem – tie parasti piedāvā vienkāršus problēmu risinājumus: no augstskolu slēgšanas līdz iekšējās demokrātijas vai autonomijas ierobežošanai.

Otrkārt, prasības pielāgoties darba tirgum, sadarboties ar privāto sektoru, piesaistot industrijas finansējumu, un publiskā finansējuma saistīšana ar kvantitatīviem rādītājiem ir radījusi jaunu fenomenu: akadēmisko brīvību apdraud pašu augstskolu institucionālā autonomija. Lai sasniegtu politiku noteiktos ārējos augstākās izglītības mērķus, augstskolām un koledžām ir tikai viens iekšējais resurss, t. i., to akadēmiskais personāls, kurš tiek pakļauts arvien lielākai kontrolei, sasniedzamo rezultātu spiedienam un īslaicīgiem darba līgumiem, samazinot iekšējo demokrātiju un netieši ierobežojot akadēmisko brīvību.

Treškārt, sabiedrības straujās demogrāfiskās un tehnoloģiskās pārmaiņas, uzskatu polarizēšanās, migrācija, tai skaitā arī akadēmiskā migrācija, jaunu minoritāšu grupu ienākšana, studējošo un akadēmiskā personāla politisko un ideoloģisko uzskatu atšķirības, politikorektums, sociālo mediju izmantošana spiediena un viltus ziņu radīšanai ir veidojušas augstus akadēmiskā personāla un studējošo pašcenzūras riskus.

4.1.3. Kāpēc sabiedrībai ir nepieciešama akadēmiskā brīvība

Akadēmiskās brīvības nepieciešamību nosaka vairāki iemesli:

- 1) izglītības, tai skaitā augstākās izglītības, misija ir radīt, attīstīt un izplatīt jaunas zināšanas. Jaunu zināšanu radīšana vienmēr ir apdraudēta, ja cilvēki, kuru pienākums ir to darīt, baiļu un pašcenzūras dēļ ierobežo savus meklējumus;
- 2) ja cilvēki, kuru misija ir radīt, attīstīt un izplatīt jaunas zināšanas, baidās identificēt ekonomiskas, sociālas, politiskas vai ekoloģiskas problēmas un nemeklē tām risinājumus, nerisināto problēmu sekas apdraud sabiedrības ekonomisko, sociālo, politisko vai ekoloģisko ilgtspēju;
- 3) augstākās izglītības mērķis ir ne tikai sagatavot studējošos arvien mainīgākam darba tirgum, bet arī veicināt viņu ētisko attīstību un pilsonisko izaugsmi, sniegt viņiem zināšanas, prasmes, kompetences un attieksmes, kas viņus padara par labākiem sabiedrības locekļiem un ļauj iesaistīties nākotnes demokrātijas veidošanā.

Būtiski ir akadēmiskās brīvības konceptā paredzēt ne vien pētniecības, bet arī mākslinieciskās darbības brīvību, organiski sasaistot demokrātisko sabiedrību veidojošo visu brīvību kopumu.

4.1.4. Kā nodrošināt akadēmisko brīvību

Akadēmiskā brīvība nav sastingusi koncepcija. Tā ir vērtība, kura ir regulāri jāveido, jāizvērtē, jāaizsargā un jāattīsta. Svarīgi priekšnoteikumi akadēmiskās brīvības nodrošināšanai ir tāda augstskolu pārvaldības modeļa pilnveide, kas vienlaikus nodrošina institucionālo autonomiju un akadēmisko brīvību. Īstenojot augstskolu attīstību, ir jāpievērš uzmanība akadēmiskā personāla attīstības un atlīdzības jautājumiem. Izstrādājot jaunas akadēmiskās karjeras modeļa versijas, nepieciešams minimizēt riskus, kas var pasliktināt personāla akadēmisko sniegumu, t. sk. veidojot jaunus akadēmiskās karjeras posmus, amatus un darba līgumu veidus, dažādu akadēmiskās karjeras sistēmu pielīdzināšanu, akadēmiskā personāla kompetences novērtēšanas algoritmus, kā arī akadēmiskā personāla slodzes aprēķinus un finansēšanas pieeju. Tāpat nozīmīgi ir pedagoģiskie un pētniecības amati ārpus akadēmiskās karjeras u. c.

Akadēmiskā brīvība nav atdalāma no studējošo un akadēmiskā personāla studiju, pētniecības, domu un vārda brīvības. Veidojot augstskolu pētniecības, mācīšanas un inovāciju stratēģijas, izstrādājot jaunus studiju virzienus un jaunas programmas, ir jāparedz veidi, kā šajos risinājumos iesaistās augstskolu studējošie un akadēmiskais personāls.

Vienlaikus ir jāapzinās, ka akadēmiskā brīvība nepastāv atrauti no sabiedrības un augstskolām. AI, iesaistoties sabiedrības problēmu risināšanā, procesā ir jāiekļauj sabiedrības pārstāvji, jāattīsta kopienas un pilsoņu līdzdalība pētniecībā un inovācijās, lai neveidotos plaisa starp akadēmiskajām grupām un plašiem sabiedrības slāņiem.

4.1.5. Akadēmiskā brīvība, demokrātija, augstskolu autonomija un augstskolu pārvaldība

Akadēmiskā brīvība nav aplūkojama atrauti no akadēmiskās demokrātijas un augstskolu autonomijas. Veidojot jebkuru augstskolu pārvaldes modeli, projektēšanas, izveides, ieviešanas un īstenošanas posmos ir kritiski jāvērtē tā ietekme uz augstskolu vidi, akadēmisko brīvību, akadēmisko demokrātiju un augstskolu autonomiju.

Jebkādas pārmaiņas augstskolu pārvaldes mehānismos tomēr ir jāveic tā, lai neapdraudētu augstskolu autonomiju, kas ir vienīgais augstākās izglītības un pētniecības kvalitātes nodrošināšanas priekšnoteikums.

Veidojot augstskolu pārvaldes modeli, ir jāparedz augstskolu pārvaldes institūciju diversifikācija atbilstoši augstskolu autonomijai, to dibinātāju atšķirībām, kā arī stratēģiskajiem uzdevumiem un stratēģiskajai specializācijai. Augstskolām, iesaistoties inovāciju infrastruktūrās, starptautiskās sadarbības tīklos un konsorcijs, ir jāparedz iespēja savās satversmēs formulēt un iedzīvināt pārvaldes formas, kuras nodrošina vienlīdzīgu iesaisti un sadarbības iespējas ar partneru pārvaldes struktūrām. Likumsakarīgi, ka, veidojot trīspusējas vai vairākpusējas sadarbības infrastruktūras vai jaunas, hibrīdas institūcijas, var tikt veidotas arī jaunas, dinamiskas, hibrīdas pārvaldes struktūras. Savukārt augstākās izglītības pārvaldes struktūru modernizācijas mērķis ir nodrošināt iespēju pašām augstskolām noteikt savu pārvaldes struktūru sastāvā tos valsts un privātā sektora pārstāvjus tādā skaitā un tādā statusā, kāds atbilst attiecīgās augstskolas aktuālajiem stratēģiskajiem mērķiem un uzdevumiem, un tai lomai, kuru attiecīgā augstskola īsteno sadarbības tīklos un jaunajās inovāciju struktūrās.

Tādējādi, veidojot jaunus augstskolu pārvaldes modeļus, ir jāakceptē augstskolu autonomija arī pārvaldes sistēmas veidošanā, ļaujot tām pašām izvēlēties iekšējās pārvaldes formas, atbilstoši to lielumam, tipam un attīstības stratēģijai, kā arī iekšējām pārvaldes tradīcijām.

4.2. Starptautiskā dimensija – internacionalizācija un konkurētspēja

Latvijas augstākās izglītības sistēmas starptautiskās sadarbības prioritārie uzdevumi ir Latvijas valsts, tautsaimniecības, sabiedrības un augstskolu starptautiskās konkurētspējas nodrošināšana, Latvijas valsts tēla un vārda starptautiskas atpazīstamības veicināšana un Latvijas globālās atbildības un globālās iesaistes stiprināšana.

Latvijas augstākās izglītības sistēmas starptautiskās dimensijas attīstība balstās skaidri formulētos trīs pīlāros:

- starptautiskas konkurētspējīgas mācīšanās un mācīšanas, pētniecības, inovācijas un kultūras vides izveide Latvijas augstskolās;
- studējošo un akadēmiskā personāla starptautiskas konkurētspējas veicināšana, nodrošinot efektīvu un daudzpusīgu starpinstitucionālu studiju pieredzes apmaiņu, mobilitāti un sadarbību Eiropas vienotajā izglītības telpā;
- augsta līmeņa starptautiskās sadarbības izveide un saglabāšana, attīstot ilgtspējīgu mācīšanās un mācīšanas, pētniecības, inovācijas un kultūras starptautiskās partnerības tīklojumu, īpaši veicinot un atbalstot Latvijas augstskolu iesaisti Eiropas universitāšu iniciatīvas īstenošanā.

Latvijas augstākās izglītības sistēmas starptautiskās dimensijas attīstības nodrošināšanai ir īstenojamas šādas iniciatīvas:

- internacionalizācijas principu iedzīvināšana visās studiju, pētniecības un radoši mākslinieciskās aktivitātēs visos līmeņos;
- augsta līmeņa reprezentatīvu ārvalstu aktivitāšu īstenošana katrā studiju jomā un pētniecības nozarē, tam paredzot īpašu finansējumu;
- labāko ārvalstu studentu un mācībspēku piesaiste, pievēršot uzmanību kvalitātei un nevis kvantitātei, tai skaitā aktīvi izmantojot programmas “Erasmus +” instrumentus;
- Eiropas mobilitātes programmu paplašināšana, lai nodrošinātu vēl lielākas iespējas studentu un mācībspēku dalībai apmaiņas programmās, tai skaitā “Erasmus +”;
- atbalsts Latvijas augstskolām, tām iesaistoties Eiropas augstskolu sadarbības tīklos;
- atbalsta pasākumu attīstība Latvijas augstskolām, tām īstenojot visplašākās izglītības, pētniecības un inovāciju eksporta aktivitātes;
- multikulturāli draudzīga vide, infrastruktūra un procesi ārvalstu studentiem un mācībspēkiem, vienlaikus pievēršot uzmanību viņu informēšanai, izglītošanai un integrācijai Latvijas valodas un kultūras, kā arī Latvijas un Eiropas vērtību telpā;
- pētniecības darba attīstība un paplašināšana humānisma, cilvēktiesību un Eiropas vērtību sekmēšanai plašākā sabiedrībā, tai skaitā ārpus Latvijas;
- mācībspēku, administrācijas un studentu starptautiskās konkurētspējas veicināšana, tai skaitā nodrošinot svešvalodu prasmju pilnveidi un orientējoties ne tikai uz angļu valodas izmantošanu, bet ņemot vērā reģionālās un globālās attīstības tendences;
- dinamisku un interaktīvu tālākizglītības un tālmācības informācijas resursu attīstība, īpašu uzmanību pievēršot starptautiskai dimensijai tālmācības pakalpojumu sniegšanā;

- ilgtspējīgas un stratēģiskas partnerības atbalstīšana, tai skaitā veicinot un atbalstot Eiropas universitāšu iniciatīvu, sekmējot un atbalstot augstskolas, kuras ir iesaistījušās šajā iniciatīvā, tai skaitā nodrošinot līdzfinansējumu un attīstības finansējumu;
- izmaiņu ieviešana Latvijas normatīvajos aktos, lai pilnā apmērā īstenotu Eiropas universitāšu iniciatīvas, tai skaitā nodrošinot kopēju grādu piešķiršanu, starpvalstu konsorciiju darbību;
- tādas augstskolu tipoloģijas radīšana, kura paredz starptautisku konsorciiju veidošanu, pārrobežu augstskolu vai to konsorciiju izveidi, ar vienotu pārvaldību, studējošo un studiju programmu pārvaldību, vienotu diplomu.

4.3. Resursi un infrastruktūra

Visu deklarēto augstākās izglītības mērķu sasniegšana un abu minēto – akadēmiskās brīvības un starptautiskās konkurētspējas/internacionalizācijas – dimensiju nodrošināšana ir tieši atkarīga no trešās dimensijas – no augstskolu attīstībai pieejamajiem resursiem.

4.3.1. Finansējuma nodrošinājums Eiropas vienotajā augstākās izglītības telpā

Eiropas Savienībā pastāv vispārpieņemts uzskats, ka tās dalībvalstu pienākums ir nodrošināt atbilstošu augstākās izglītības finansējumu. Eiropas Komisija 2006. gadā nosaka skaidru augstākās izglītības un pētniecības finansējuma apmēru, kurš ir jāsasniedz, lai novērstu augstākās izglītības finansējuma atšķirības starp dalībvalstīm:

“Ņemot vērā universitāšu būtisko nozīmi Eiropas pētniecībā, ES mērķis līdz 2010. gadam investēt 3 % no IKP pētniecībā un attīstībā nozīmē lielākas investīcijas universitātēs veiktā pētniecībā ... Komisija saskaņā ar progresa ziņojumu par Lisabonas stratēģiju ... ierosina, ka ES ir jābūt mērķim no 2010. gada atvēlēt augstākajai izglītībai vismaz 2 % no IKP ... (ietverot gan valsts, gan privāto finansējumu) augstākās izglītības nozares modernizācijai.” (Eiropas Komisija, 2006).

Vienlaikus tiek norādīts, ka “saskaņā ar ESAO veiktajiem pētījumiem augstākās izglītības iegūšanai iztērētie līdzekļi atmaksājas vairāk nekā reālās procentu likmes” (Eiropas Komisija, 2006).

Uz laiku 2008. gada ekonomiskā krīze pārtrauc Eiropas Savienības valstu investīcijas pētniecībā un augstākajā izglītībā, neļaujot īstenot ambiciozos mērķus, tomēr, līdz ar ekonomiskās krīzes pārvarēšanu, visas ES valstis, atskaitot Latviju, ir atgriezušās pie ieguldījumu palielinājuma augstākajā izglītībā un pētniecībā. Latvija ir vienīgā Eiropas Savienības valsts, kura joprojām nav atjaunojusi ieguldījumus augstākajā izglītībā un pētniecībā, kādi tie bija pirms ekonomiskās krīzes.

Latvijas valsts budžetā 2008. gadā augstākajai izglītībai bija paredzēts finansējums 202,5 miljoni EUR, turklāt augstskolām un zinātniskajām institūcijām bija pieejami arī līdzekļi pētniecībai 66,5 miljoni EUR. Augstākās izglītības un pētniecības publiskais finansējums joprojām nav atgriezts minētajā apjomā, jo 2021. gada Latvijas valsts budžetā augstākajai izglītībai paredzētais finansējums 118 538 300 EUR un arī pētniecības finansējums 57 650 172 EUR nesasniedz pirmskrīzes laika finansējuma līmeni.

4.3.2. Finansējuma apjoma tiesiskais ietvars Latvijā

Likumdevēji 2011. gada vasarā pieņēma grozījumus Augstskolu likumā, papildinot 78. pantu ar septīto daļu, kas noteica, ka “Ministru kabinets, iesniedzot Saeimai gadskārtējo valsts budžeta projektu, tajā paredz ikgadēju finansējuma pieaugumu studijām valsts dibinātās augstskolās ne mazāku par 0,25 procentiem no iekšzemes kopprodukta, līdz valsts piešķirtais finansējums studijām valsts dibinātās augstskolās sasniedz vismaz divus procentus no iekšzemes kopprodukta.” Normai bija jāstājas spēkā 2013. gadā un tā būtu jāievēro, jau veidojot 2014. gada budžetu, tomēr tā nekad nav tikusi ievērota. Laik posmā 2014.–2020. gads augstākās izglītības finansējums valsts budžetā ir svārstījies starp 0,32 % un 0,4 % no IKP, tā arī nesasniedzot AL noteikto normu.

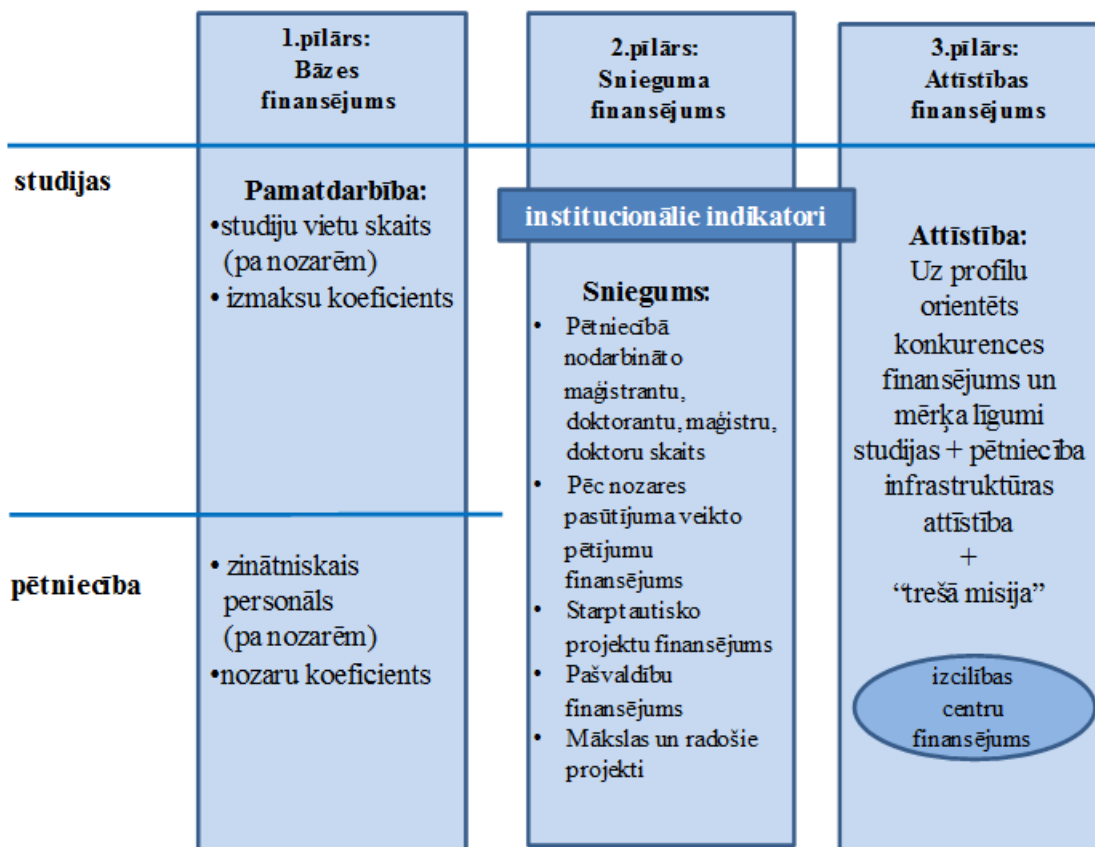
Latvijas Republikas Satversmes tiesa, izskatot šo jautājumu lietā Nr. 2019-29-01 “Par likuma “Par valsts budžetu 2019. gadam” programmu 03.00.00 “Augstākā izglītība”, 02.03.00 “Augstākā medicīnas izglītība”, 20.00.00 “Kultūrizglītība” un apakšprogrammas 22.02.00 “Augstākā izglītība”, ciktāl tās neparedz Augstskolu likuma 78. panta septītajā daļā noteikto ikgadējo valsts finansējuma pieaugumu studijām valsts dibinātās augstskolās ne mazāku par 0,25 procentiem no iekšzemes kopprodukta, atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 1. un 66. pantam”, atcēla budžeta finansējuma ikgadējā palielinājuma normu. Lai arī Satversmes tiesa nevērtēja augstākās izglītības finansējuma pietiekamību, spriedums būtībā leģitimēja līdzšinējo praksi, kas nerada pārliecību par Latvijas attīstības mērķiem atbilstošu augstākās izglītības finansējumu tuvākajā nākotnē.

4.3.3. Trīs pīlāru modelis un tā nākotne

No 2013. gada 2. decembra līdz 2014. gada 24. septembrim Starptautiskās Rekonstrukcijas un attīstības bankas (turpmāk – Pasaules Bankas) eksperti vērtēja Latvijas pieeju augstākās izglītības finansēšanai, skatot to kopsakarā ar nacionālajos politikas plānošanas dokumentos paustajām stratēģiskajām nostādnēm, rīcības virzieniem un sasniedzamajiem rezultātiem augstākajā izglītībā un zinātnē. Pētījuma rezultātā tika izstrādāti priekšlikumi, tai skaitā trīs pīlāru augstākās izglītības finansēšanas modelis. Ņemot vērā tā brīža aktuālo augstākās izglītības un pētniecības finansēšanas ainu, Pasaules Bankas pētījumā tika izvirzīti trīs scenāriji augstākās izglītības finansēšanas reformas virzībai, atkarībā no nozarei paredzētā finansējuma:

- A. Zināšanu sabiedrības attīstības scenārijs (*Knowledge Society Model*);
- B. Ierobežotas izaugsmes scenārijs (*Limited Expansion Model*);
- C. Nepietiekamības scenārijs (*Scarcity Model*).

Ministru kabinetā 2015. gada 29. jūnijā tika apstiprināts konceptuālais ziņojums “Jauna augstākās izglītības finansēšanas modeļa ieviešana Latvijā”, kurš tika izstrādāts, ņemot vērā Pasaules Bankas ekspertu rekomendācijas. Tika paredzēts, ka tas nodrošinās augstākās izglītības piedāvājuma salāgošanu ar Latvijas tautsaimniecības attīstības un darba tirgus vajadzībām, kvalitatīvu, pētniecībā balstītu augstākās izglītības saturu un rezultātu pārvaldību augstākās izglītības institūcijās (Izglītības un zinātnes ministrija, 2015).

2. attēls. Trīs pilāru augstākās izglītības finansēšanas modelis (Izglītības un zinātnes ministrija, 2015).

Trīs pilāru modelis 2021. gadā ir ieviests tikai daļēji. Tā pilnvērtīgu funkcionēšanu traucē tas, ka spēkā esošā normatīvo aktu bāze regulē tikai 1. pilāru un daļēji 2. pilāru. Tā 1. pilārs tiek īstenots ar valsts finansētajām studiju vietām, savukārt 2. pilāra snieguma finansējums tiek piešķirts, balstoties uz augstskolas sasniegtajiem rezultātiem iepriekšējā plānošanas periodā.

Šobrīd 2. pilāra finansējums tiek piešķirts, ņemot vērā augstskolu pētniecības rezultātus, to pārnesi un radoši mākslinieciskās darbības pārnesi. Jautājums par studiju rezultātu iekļaušanu 2. pilārā pagaidām ir atklāts, bet 3. pilārs, kurā ir paredzēts attīstības finansējums, kopš 2015. gada atrodas izstrādes stadijā un nav noteikts laika periods, kurā tiek sagatavotas tā īstenošanas normas vai tam tiek paredzēts finansējums. Līdz šim 3. pilāra neesamību ir tikusi kompensēta, izmantojot Eiropas Savienības struktūrfondu līdzekļus, tomēr tas nav ļāvis atrisināt augstskolu profilam atbilstošo attīstības finansējuma trūkumu.

Trīs pilāru finansēšanas modeļa, kuru var uzskatīt par vienu no veiksmīgākajiem augstākās izglītības finansēšanas modeļiem, īstenošanas potenciāls joprojām nav izmantots. To nevar attiecināt uz augstākās izglītības piedāvājuma salāgošanu ar Latvijas tautsaimniecības attīstības un darba tirgus vajadzībām, kvalitatīvu, pētniecībā balstītu augstākās izglītības saturu un rezultātu pārvaldību augstākās izglītības institūcijās. Finansējuma nepietiekamība ir spiedusi atlikt arī jautājumu par publiskā finansējuma pieejamību gan valsts, gan citu juridisko un fizisko personu dibināto augstskolu attīstībai, kas varētu veicināt visa veida augstskolu un

augstākās akadēmiskās un augstākās profesionālās izglītības līdztiesīgu un līdzsvarotu attīstību.

4.3.4. Augstākās izglītības finansēšanas nākotne

Latvijas augstākās izglītības un augstskolu attīstība atbilstoši nozarei izvirzītajiem mērķiem bez apjomīgāka publiskā ieguldījuma nav iespējama. Lai gan Satversmes tiesa atcēla izpildvaras pienākumu augstskolu finansējumā nodrošināt 2 % no IKP, neviens Eiropas Savienības, Eiropas augstākās izglītības telpas, Latvijas politikas plānošanas dokuments vai arī starptautiski zināms un citēts pētījums nekad nav apšaubījis Eiropas Komisijas 2006. gadā noteikto optimālo augstākās izglītības finansējuma robežu. Līdz ar to, izstrādājot jebkuru Latvijas augstākās izglītības sistēmas un augstskolu attīstības pozitīvo attīstības scenāriju, šo normu var uzskatīt par optimālu un obligāti sasniedzamu.

Latvijas augstākās izglītības un augstskolu attīstība koncepcija tiek izstrādāta, paredzot mērķi, ka līdz 2030. gadam Latvijas augstākajai izglītībai paredzētajam finansējumam ir jāasniedz vismaz 2 % no IKP. Apzinoties to, ka ilgtermiņa publiskā finansējuma nodrošināšana ir atkarīga no īstermiņa politisko spēku lēmumiem, Latvijas augstākās izglītības un augstskolu attīstība koncepcijā tiek piedāvāta iespēja ieviest jaunus augstākās izglītības finansēšanas modeļa elementus privātā finansējuma piesaistei augstākajā izglītībā.

Tiek piedāvāti šādi publiskā un privātā finansējuma sinerģijas un piesaistes modeļi:

- a) **līdzfinansējuma modelis**, kad augstskolas, kuras ir piesaistījušas privāto finansējumu, saņem līdzvērtīgu publisko finansējumu;
- b) **nodokļu atmaksas modelis**, kad privātpersonas un juridiskās personas saņem nodokļu atlaidi augstākajā izglītībā ieguldītā finansējuma apmērā;
- c) **nodokļu ieguldījuma modelis**, kad nodokļu maksātāji var izlemt par sava ienākuma nodokļa daļas, kas nepārsniedz noteiktu procentu daļu, ieguldījumu kādā augstākās izglītības institūcijā vai tās kādā attīstības projektā;
- d) **ziedojumu piesaistes modelis**, kad augstskolas ar valsts institūciju atbalstu vēršas pie Latvijas un starptautiskajām privātpersonām un juridiskajām personām, piesaistot ziedojumus, kam paredzēti atbilstoši nodokļu atvieglojumi;
- e) **kreditēšanas modelis**, kad valsts veicina studējošo un studiju kreditēšanas sistēmas attīstību, nodrošinot papildu finanšu resursu pieejamību.

Vienlaikus ir nepieciešama jauna, ilgtspējīga augstākās izglītības un augstākās izglītības institūciju finansēšanas modeļa izstrāde, kas ietver:

- adekvātu resursu nodrošinājumu;
- integrētu trīs pīlāru augstākās izglītības finansēšanas modeli institucionālās finansēšanas sistēmā;
- pilnvērtīgi funkcionējošu forsaita tehnoloģiju izmantošanu;

- nepieciešamību nodrošināt akadēmiskajam un zinātniskajam personālam atbilstošu, konkurētspējīgu atalgojumu;
- partneru organizāciju, t. sk. nozaru ekspertu padomju, iesaisti studiju plānošanā un nodrošināšanā;
- būtiski pilnveidot statistisko datu apriti augstākās izglītības sistēmā.

Lai nodrošinātu Latvijas augstākās izglītības un augstskolu ilgtermiņa attīstību, ir jāizveido Latvijas augstākās izglītības attīstības fonds, kurā tiek ieguldīti publiskie un privātie resursi noteiktu mērķu sasniegšanai.

Tiek piedāvāti divi Latvijas augstākās izglītības attīstības fonda un augstskolu sadarbības modeļi:

1. Latvijas augstākās izglītības attīstības fonds finansē konkursa kārtībā izraudzītus augstākās izglītības attīstības projektus;
2. noteiktas augstskolas, kuras savā stratēģiskajā specializācijā orientējas uz starptautisko konkurenci, tiek nodotas Latvijas augstākās izglītības attīstības fonda pārvaldībā.

4.3.5. Finansēšanas krīze un tiešsaistes izglītības tirgus

Nepietiekamais Latvijas augstākās izglītības finansējums ir priekšnoteikums ilgstošai augstākās izglītības sistēmas krīzei, kas nosaka visbiežāk pieminētās augstākās izglītības problēmas, tai skaitā studiju procesa nodrošinājuma, norišu, pētniecības un inovāciju intensitātes, kultūras iesaistes, studiju infrastruktūras, programmu sadrumstalotības un citus jautājumus. Šobrīd ir nepietiekami izvērtēta vēl kāda Latvijas augstākās izglītības attīstības iespēja – iekļaušanās tiešsaistes izglītības tirgū, kas var palīdzēt piesaistīt resursus, veicināt starptautisko konkurētspēju un transformēt Latvijas tautsaimniecību, vienlaikus piedāvājot klimatam draudzīgus ilgspējas risinājumus.

Jau pirms Covid-19 pandēmijas veiktie tiešsaistes izglītības tirgus pētījumi prognozē šī tirgus segmenta izaugsmi, 2025. gadā sasniedzot vismaz 350 miljardus ASV dolāru (Koksal, 2020). Covid-19 pandēmija radījusi priekšnoteikumus unikālai globālai situācijai – tiešsaistes izglītības pieredzi ir ieguvuši miljoni studējošo visos izglītības līmeņos. Covid-19 pandēmijas dēļ tiešsaistes izglītības risinājumus ir attīstījušas un izmantojušas studiju procesā gandrīz visu valstu augstākās izglītības institūcijas.

Lai arī tiešsaistes augstākās izglītības tirgus izskatās daudzsološs, to nevar uzskatīt par tādu, kurā Latvijas augstskolas varētu viegli iekļauties. Tiešsaistes izglītības tirgu šobrīd veido ne tikai augstskolu piedāvātās tiešsaistes studiju programmas, bet arī daudzie atvērtie tiešsaistes kursi, kurus dažādās variācijās īsteno kā augstskolas, tai skaitā visas AII reitingu galvgalī esošās augstskolas, tā arī privāto operatoru platformas, no kurām zināmākās ir – *Coursera*, *Udacity*, un *edX*.

Atvērto tiešsaistes kursu uzplaukuma laiks pašsaprotami ir sācies 2020. gadā. Raksturojot kopējo apjomu, tiek minēts, ka atvērto tiešsaistes kursu īstenošanā šobrīd piedalās aptuveni 950 augstskolas, dažādās jomās tiek piedāvāti vairāk nekā 16 300 tiešsaistes studiju kursi, tajos dažādās iesaistes pakāpēs ir vairāk nekā 180 miljoni studējošo (Shah, 2020). Līdz ar augstskolām un privātām operatoru platformām dažādus tiešsaistes kursus un specializētus

mini, mikro un nano grādus un mikrokredītus piedāvā arī IT industrijas uzņēmumi. Piemēram, *Google* nanogrādu programmas, kuras tiek īstenotas sadarbībā ar *Udacity*.

Aktuāls ir jautājums par privāto operatoru un to platformu piedāvāto tiešsaistes izglītības pakalpojumu, tai skaitā iegūto mikrogrādu vai mikrokredītu, iekļaušanu formālajā augstākajā izglītībā. Kā 2020. gadā ir uzsvērts “Erasmus +” finansētajā projektā *MICROBOL – Micro-credentials linked to the Bologna Key Commitments*, Eiropas augstākās izglītības telpā īstenotās prakses ir atbilstošas tam, lai mikrokredītus iekļautu formālās augstākās izglītības praksē, tomēr pārlietu stingri standarti vai strikta regulācija var apdraudēt inovācijas un jaunu, konkurējošu operatoru ienākšanu (Cirlan, Loukkola, 2020). Vienlaikus mikrokredītu, tiešsaistes izglītības pakalpojumu un tālākizglītības jautājumu mijiedarbībai uzmanību ir pievērsusi arī EK, kura ir uzsākusi konsultācijas ar dalībvalstīm un iesaistītajām pusēm.

Ņemot vērā minēto, viens no Latvijas augstākās izglītības un augstskolu ceļiem, kā pilnvērtīgi ieiet tiešsaistes izglītības tirgū, ir tāda normatīvā regulējuma izveide, kas padara Latvijas augstskolas konkurētspējīgākas augstākās izglītības tiešsaistes tirgus jomā:

- atteikties no sarežģītās un lēnās studiju programmu vairākpakāpju licencēšanas, akceptējot, ka akreditētā studiju virzienā augstskola var dinamiski veidot, modificēt un slēgt studiju programmas;
- atzīt augstskolu tiesības akreditētos studiju virzienos veidot mini, mikro vai nanogrādu programmas;
- atzīt augstskolu tiesības īstenot mikrokredītu kursus kā daļu no formālās izglītības procesa;
- dot augstskolām tiesības elastīgi atzīt citu operatoru īstenotās mini, mikro vai nanogrādu programmas vai mikrokredītus tajās akreditētajos studiju virzienos;
- atbalstīt augstskolu sadarbību ar uzņēmējiem ārpus formālās izglītības jomas tiešsaistes risinājumu izstrādē un ieviešanā;
- stimulēt augstskolu iekšējo kvalitātes vadības sistēmu attīstību un pilnveidi, AII uzņemoties lielāku atbildību par elastīgi veidoto studiju procesu.

Latvijas augstskolām sadarbībā ar uzņēmējiem ir arī jāpadara pieejami Attīstības un noturības mehānismā paredzētie digitālās transformācijas resursi. Mērķtiecīga Latvijas augstākās izglītības politikas, augstskolu stratēģijas un investīciju koncentrācija var būt pamats tam, ka Latvijas augstākās izglītības sistēma desmitgades griezumā daļu trūkstošo attīstības resursu iegūst tiešsaistes izglītības tirgū. Ja arī neizdotos iegūt vismaz 0,1 % no prognozējamā tiešsaistes izglītības tirgus, kas atrisinātu Latvijas augstākās izglītības finansēšanas problēmas, tiešsaistes programmu, kursu un rīku aktīva izveide, studiju programmu dinamiskošana un aktīva konkurence starptautiskajā augstākās izglītības tirgū sniegtu būtisku ieguldījumu Latvijas augstākās izglītības kvalitātes un satura attīstībā, no kuras visvairāk iegūtu tieši iesaistītās puses – studējošie un akadēmiskais personāls.

4.3.6. Augstskolu un koledžu iesaiste mūžizglītībā

Novērtēta, bet nepietiekami atbalstīta, ir augstskolu un koledžu plaša iesaiste mūžizglītības piedāvājuma un pieejamības nodrošināšanā, kas ilgtermiņā var būtiski mainīt līdzšinējo augstskolu lomu. Augstākās izglītības ieguvēju skaits palielinās visā pasaulē, proporcionāli lielākai iedzīvotāju daļai kļūstot par studentiem, tai skaitā atšķirīgos vecumposmos. Izglītības attīstības pamatnostādņēs 2021.–2027.gadam kā mērķis ir izvirzīts kvalitatīvas izglītības iespēju nodrošināšana visiem Latvijas iedzīvotājiem mūža garumā. Augstskolas ir paredzētas

kā būtiski dalībnieki pieaugušo izglītības attīstībā, nodrošinot modulāru, elastīgu un prasmju pilnveidi veicinošu, pētniecībā balstītu studiju un tālākizglītības programmu attīstību un piedāvājumu. Minētais var kalpot gan kā papildu ieņēmumu avots augstskolām, gan mazināt demogrāfijas krīzes radītās sekas. Šajā nolūkā ir nepieciešams paredzēt inovatīvas un elastīgas studiju iespējas dažādām mērķauditorijām (jauniešiem, pieaugušajiem, darba devēju pasūtītām mācībām saviem darbiniekiem u. c.) atbilstoši to vajadzībām (klātie, attālinātās studijas tiešsaistē, hibrīdstudijas, neklātie, tālmācība, darba vidē balstītas mācības, duālā karjera utt.), nodrošinot pietiekami elastīgu studiju procesu, kas ļautu savienot darbu vai ģimenes dzīvi ar studijām.

**LATVIJAS AUGSTĀKĀS
IZGLĪTĪBAS CEĻŠ PĒC 2030**

5. Latvijas augstākās izglītības ceļš pēc 2030

Īstenojot koncepcijā iezīmēto vīziju, 2030. gadā Latvijas augstākā izglītība ir dinamiska, atvērta un konkurētspējīga, tajā valda akadēmiskā brīvība. Latvijas augstskolas un koledžas ir autonomas, tajās ir akadēmiskā demokrātija, kuras būtiskākā pazīme ir profesionālas diskusijas pat par visasākajiem jautājumiem, vienlaikus saglabājot racionalitāti un cieņu. Akadēmiskā demokrātija kalpo par paraugu demokrātijas attīstībai visā sabiedrībā. Augstskolas ir nozīmīgi dalībnieki pētniecībā, kultūrā, mākslā un inovācijās, bauda visas sabiedrības cieņu un uzticību. Koledžas ir organiska augstākās izglītības sistēmas daļa un darbojas ciešā dažādu formu un integrācijas pakāpju sadarbībā ar augstskolām.

Desmitgades sākumā Latvijas augstākās izglītības sistēma joprojām nav atguvusies no Latvijas 2008.–2010. gada finanšu un pārvaldes krīzes, lai gan tai jau ir nepieciešams reaģēt uz Covid-19 pandēmijas sekām pasaulē, Eiropā, Latvijā. Tomēr, sekojot trim attīstības dimensijās noteiktajiem principiem – akadēmiskajai brīvībai, starptautiskās konkurētspējas veicināšanai un resursu pietiekamībai, Latvijas augstākās izglītības sektors ir attīstījies, ieguvis starptautisku rūdījumu, kļuvis par Latvijas valsts pārvaldes un ekonomikas digitālās transformācijas dzinējspēku un ieguvis ģeopolitiski aktīvu, globāli atbildīgu un sabiedrības drošumspēju veicinošu pozīciju.

Attīstības dimensijas principu iedzīvināšana ir sarežģīts process, kurā, atbilstoši trīskāršās attīstības spirāles principiem, mijiedarbojas akadēmiskā vide, valsts publiskā pārvalde un industrija. Izmaiņu rezultātā Latvijas augstskolas aktīvi iekļāvušās globālajā izglītības tiešsaistes pakalpojumu tirgū, piesaistot augstākās izglītības attīstībai nepieciešamos līdzekļus. Tomēr visbūtiskākais ir politiskais lēmums aktīvi mainīt normatīvo regulējumu, ļaujot augstskolām dinamiski ieviest mikrokredītus, organiski sasaistīt mūžizglītību un augstāko izglītību un liberalizēt studiju programmu licencēšanas procesu. Augstskolu un koledžu kvalitātes nodrošināšanas un novērtēšanas sistēma ir debirokratizēta un pilnībā pārorientējusies uz institucionālu iekšējās kvalitātes kultūras procesu / kvalitātes vadības sistēmu regulāru izvērtēšanu.

Uz 21. gadsimta ceturtās desmitgades sliekšņa norises Latvijas augstākajā izglītībā kalpo par inovāciju avotu pārmaiņām Eiropas augstākās izglītības telpā un izraisa interesi pasaulē.

Atrisinot iepriekšējo desmitgažu problēmas un sasniedzot jaunu attīstības pakāpi, Latvijas augstākā izglītība nonāk pie nepieciešamības formulēt nākamo vīziju – kāda būs Latvija un Latvijas augstākā izglītība pēc 2030. gada.

Kas mums kā valstij, kā nācijai ir tik īpašs, tikai Latvijai raksturīgs, ko būtu svarīgi saglabāt un attīstīt?

Ko vēlamies paturēt un nepazaudēt, kas ir tas papildītais sapnis, kurš ir veidojis mūsu nāciju, kāpēc vēlamies tās attīstību, un kāds ir jaunais redzējums par tālāko izaugsmi?

Vai joprojām ir spēkā Atmodas laika devīze – “Ar gara spēku pret kara spēku”?

Kāpēc mums, kā nācijai un valstij, ir nepieciešama augstākā izglītība, un ko vēlamies sagaidīt no augstākās izglītības pēc 2030. gada, lai nepazaudēto to, kas esam, lai saglabātu savu nacionālo identitāti, valsti, nāciju un citas mūs veidojošas vērtības?

Kādi būs Latvijas augstākās izglītības attīstības ceļi pēc 2030. gada?

Pašlaik tie vēl ir tikai jautājumi, uz kuriem atbildes ir atkarīgas no pašreizējās darbības un īstenotajiem risinājumiem.

Avoti

Augstākās izglītības padome. Latvijas Augstākās izglītības un augstskolu attīstības koncepcija 2013.–2020. gadam. 2013. http://www.aip.lv/informativie_zinojumi_5.htm

Cirlan Elena; Loukkola Tia. European Project MICROBOL: Micro-Credentials Linked to the Bologna Key Commitments. Desk Research Report. EUA. 2020. <https://eua.eu/downloads/publications/microbol%20desk%20research%20report.pdf>

Council of Europe, “Recommendation Rec/CM (2007)6 by the Committee of Ministers to member states on the public responsibility for higher education and research.” <https://rm.coe.int/16805d5dae>

Eiropas Komisija. Komisijas paziņojums Padomei un Eiropas Parlamentam – Īstenojot universitāšu modernizācijas programmu – Izglītība, pētniecība un jauninājumi (COM/2006/0208). 2006. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/PDF/?uri=CELEX:52006DC0208&from=EN>

Eiropas Komisija. Paziņojums Eiropas parlamentam, Padomei, Eiropas ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai par Eiropas Izglītības telpas izveidi līdz 2025. gadam (COM(2020)0625). 2020. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/PDF/?uri=CELEX:52020DC0625&from=LV>

European Commission’s Directorate-General for Research and Innovation (DG RTD). Centre for Strategy and Evaluation Services (CSES). Towards a 2030 Vision on the Future of Universities in Europe. Policy Report. 2020. <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/a3cde934-12a0-11eb-9a54-01aa75ed71a1/>

European University Association. Universities without walls. A vision for 2030. 2021. <https://eua.eu/downloads/publications/universities%20without%20walls%20%20a%20vision%20for%202030.pdf>

Izglītības un zinātnes ministrija. Izglītības attīstības pamatnostādnes 2021.–2027. gadam “Nākotnes prasmes nākotnes sabiedrībai”. 2020. <https://likumi.lv/ta/id/324332-par-izglitibas-attistibas-pamatnostadnem-20212027-gadam>

Izglītības un zinātnes ministrija. Zinātnes, tehnoloģijas attīstības un inovācijas pamatnostādnes 2021.–2027. gadam. 2021. <https://likumi.lv/ta/id/322468-par-zinatnes-tehnologijas-attistibas-un-inovacijas-pamatnostadnem-20212027-gadam>

Izglītības un zinātnes ministrija. Jauna augstākās izglītības finansēšanas modeļa ieviešana Latvijā. 2015. <https://likumi.lv/ta/id/274944-par-jauna-augstakas-izglitibas-finansesanas-modela-ieviesanu-latvija>

Koksal Ilker. The Rise of Online Learning. Forbes.com. 2020 <https://www.forbes.com/sites/ilkerkoksal/2020/05/02/the-rise-of-online-learning/?sh=73c4360472f3>

Pārresoru koordinācijas centrs. Nacionālais attīstības plāns 2021. –2027. gadam <https://likumi.lv/ta/id/315879-par-latvijas-nacionalo-attistibas-planu-20212027-gadam-nap2027>

Latvijas Republikas Saeima. Latvijas ilgtspējīgas attīstības stratēģija līdz 2020. gadam. https://www.pkc.gov.lv/sites/default/files/inline-files/Latvija_2030_6.pdf

Rome Ministerial Communiqué. 2020.

https://ehea.info/Upload/Rome_Ministerial_Communique.pdf

Rome Ministerial Communiqué – Annex I – Statement on Academic Freedom. 2020.

https://ehea.info/Upload/Rome_Ministerial_Communique_Annex_I.pdf

Rome Ministerial Communiqué – Annex II – Principles and Guidelines to Strengthen the Social Dimension of Higher Education in the EHEA. 2020.

https://ehea.info/Upload/Rome_Ministerial_Communique_Annex_II.pdf

Rome Ministerial Communiqué – Annex III – Recommendations to National Authorities for the Enhancement of Higher Education Learning and Teaching in the EHEA. 2020.

https://ehea.info/Upload/Rome_Ministerial_Communique_Annex_III.pdf

Shah Dhawal. The Second Year of The MOOC: A Review of MOOC Stats and Trends in 2020. Classcentral.com. 2020. <https://www.classcentral.com/report/the-second-year-of-the-mooc/>

**AUGSTĀKĀS IZGLĪTĪBAS
PADOME**

www.aip.lv

Zigfrīda Annas Meierovica bulv. 12, Rīga, LV 1050

Tālrunis: 6 7223392; fakss: 6 7220423; e-pasts: aip@latnet.lv